

A könyvtárak helyismereti tevékenysége a helytörténeti kutatásban*

Aligha akad helytörténeti kutató, aki ne venné igénybe egy vagy több könyvtár helyismereti szolgáltatásait. Olykor dokumentumokat kér, máskor bibliográfiai vagy faktográfiai adatok felől érdeklődik, időnként eligazító információkért fordul valamelyik gyűjteményhez, illetve annak munkatársaihoz – személyesen, levélben, telefonon, e-postán –, esetleg közvetlenül, munkahelye vagy otthoni dolgozószobája internetes terminálján tájékozódik a megfelelő honlapon. Nyilvánvaló, közhelyszerű, most mégis hangsúlyozandó tény, hogy a helytörténetírás művelői számára nélkülözhetetlen a könyvtárak helyismereti tevékenysége, nevezetesen – a könyvtári szakirodalomban használt, jól bevált meghatározással élve – az adott helyre (egy településre, közigazgatási egységre, természetföldrajzi tájra stb.) vonatkozó információk, illetve az őket hordozó dokumentumok felkutatása, összegyűjtése, feltárása, rendszerezése, közvetítése és közreadása.

S ha szabad még egy terminológiai problémára utalni, megjegyzendő, hogy a könyvtárak a lokális információhordozók három nagyobb csoportját különböztetik meg: a helyi tartalmú, vagyis az adott helyről direkt ismereteket közlő dokumentumokat, a helyi kiadványokat (ezek egy része az adott helyen keletkezett ugyan, de tartalmilag nem kötődik ahhoz), a helyi szerzők munkái (köztük azok is, amelyeknek sem a tartalma, sem a közzététele nem kapcsolódik a településhez, megyéhez). Feltétlenül kiemelendő, hogy ebben az értelmezésben a „helyi” jelző nem a minőségre, hanem mindhárom esetben a lokális jellegre utal, közelebbről arra, hogy a

szóban forgó információ vagy dokumentum ilyen vagy olyan módon, ilyen vagy olyan mértékben kötődik egy adott helyhez. Tehát – példaként említve – a kiemelkedő személyiségek (mondjuk Kodály Zoltán vagy Kossuth Lajos) életének, munkásságának helyi (jelen esetben: kecskeméti, illetve debreceni) vonatkozásai, egy város országos, sőt nemzetközi hírű tanintézetének (a sárospataki kollégiumnak vagy a pécsi egyetemnek) adatai, egy országos történelmi esemény (a mohácsi csata, az ónodi országgyűlés stb.) lokális információi vitathatatlanul tárgyát képezik a könyvtárak helyismereti tevékenységének. Mint ahogy a helytörténeti kutatásnak is.

Hiszen ez a két fogalom, mármint a helytörténet és a helyismeret, szoros rokonságban áll egymással, olykor szinonimaként is használják őket. Mellőzve most a részletesebb definíciót, elég talán a lényegi különbségekre és az érdemi azonosságokra utalni. A helytörténet a történettudomány egyik iránya: az adott hely múltját tanulmányozza, a történeti eseményt vagy jelenségsorozatot a helyi tényezők összhatásában mutatja be. Korszerű értelmezésében tartalmilag átfogó, összetett diszciplína: a társadalmi mozgás minden oldalú megközelítésére, rekonstrukciójára törekszik, sőt a természeti környezet változásait is vizsgálja. A helyismeret a könyvtári gyakorlat része; tematikailag szintén komplex kategória, időben pedig egyaránt felöleli a múlttól és a jelenről szóló ismereteket. Jól érzékelhető eltérés a helytörténeti kutatás és a helyismereti tevékenység között, hogy az előbbi főként új ismeretek teremtésére irányul, az utóbbi viszont a már meglévő ismeretek összegyűjtését, rendszerezését, hozzáférhetővé tételét végzi. Ugyanakkor balga dolog volna merev határvonalat húzni a két munkaterület közé, mivel több ponton érintkeznek egymással, információik jórészt azonosak. Könnyen belátható az a sajátos paradoxon is, hogy a helyi információk (események, dokumentumok stb.) megszületésük (könyvtárról lévén szó: rögzítésük) pillanatában az adott település, megye stb. múltjának részévé, potenciálisan a helytörténeti kutatás tárgyává, illetve forrásává válnak.

* Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár és Levéltár 2006. október 5. A leíró statisztika mint a helytörténet forrása. Fényes Elek- emlékülés

A helyismeretnek és a helytörténetnek (továbbá a harmadik rokonfogalomnak, a honismeretnek) közös funkciói is vannak: mindkettő (illetve mindhárom) hozzájárul az adott hely, és ezen keresztül az ország, a nemzet múltjának alaposabb megismeréséhez, a jelen gyakorlati problémáinak megoldásához, segíti a lokálpatriotizmus, tágabban a hazafiság érzésének kialakulását és elmélyülését. Mostanság egy újabb motívum is társul ezekhez: a globalizáció feltartóztathatatlán áramlatában az emberek egy része a helyi értékekben, a helyi történelmi örökségben keresi a támaszt, a kapaszkodót, a bizonyosságot.

A magyarországi helyismereti tevékenység rövid története

Mielőtt kísérletet tennénk annak kissé konkrétabb körvonalazására, itt-ott csak felvillantására, hogy a könyvtárak helyismereti gyűjteményei, szolgáltatásai milyen szerepet töltenek, tölthetnek be a helytörténeti kutatásban, célszerű egy röpke pillantást vetni ennek a munkaágnak a hazai történetére. Magyarországon a felvilágosodás- és reformkori kezdemények, előzmények után a lokalitás iránti érdeklődés a kiegyezést követő években, évtizedekben lendült fel. A polgárosodás és a nemzeti gondolat felélénkülésének, a patriotizmus új tartalommal telítődésének következtében kibontakozott, majd fellelőtt a helytörténeti kutatás, és ennek az áramlatnak a sodrában alakult ki a lokális dokumentumok tudatos könyvtári gyarapítása, előbb a városi, megyei és tájmúzeumok könyvtári osztályáiban, majd a levéltárakhoz kapcsolódóan. (Volt kivétel is, így a fővárosi statisztikai hivatal.) Az első és mindmáig legnagyobb, ország-szerte mintaadó könyvtári helyismereti különgyűjtemény a fővárosban szerveződött, az 1914-ben megnyílt Budapest Gyűjtemény. A két világháború között vidéken néhány, jórészt múzeumi keretben rekedt városi közkönyvtár és a középiskolák tanári könyvtárai figyeltek oda a lokális állomány kiépítésére, megőrzésére. A második világháború után, az ötvenes évek elején először a szegedi és a debreceni egyetemi könyvtár kezdeményezte az ún. tájanyag feltárását. Majd a könyvtárügy szocialista átszervezésével egyidejűleg az 1952-ben létrehozott megyei könyvtárak kötelezően előírt feladata lett a helytörténeti dokumentumok és a megyére vo-

natkozó kurrens irodalom teljességre törekvő gyűjtése. A munka azonban a megfelelő személyi és tárgyi feltételek hiányában általában nehézkesen indult, csak a következő évtizedben történhetett igazi előrelépés; ekkor újabb jogszabályok születtek – köztük 1960-ban az új kötelezpéldány rendelet, 1964-ben egy igen fontos miniszteri utasítás –, és megváltozott a szakmai szemlélet. Közben módosult a szellemi háttér: kiterébélyesedett az újraéledt honismereti mozgalom, megélelénkült a helytörténetírás, az oktatási reform ismét szorgalmazta helyi információk tanítását. A hatvanas évek derekára alakult ki a hazai helyismereti tevékenység fő elemeiben ma is létező szerkezete, ahol egy-egy megyében (és a fővárosban) a helyismereti gyűjtés, feltárás és tájékoztatás elsődleges bázisa, centruma a megyei (illetve a fővárosi) könyvtár. Ez idő tájt vált általánossá a felismerés, hogy ezen a területen a megyei könyvtár szakkönyvtári teendőket lát el, és egyedi jellegű információanyagának birtokában tudományos szintű teljesítményt nyújthat. Jórészt a helyismereti tevékenység magas színvonalát honorálta mintegy más évtizeddel később a kulturális kormányzat, amikor hat megyei és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárt tudományos gyűjteménnyé minősített. A kedvező légkör előnyösen hatott a városi és – amíg léteztek – a járási könyvtárak helyismereti tevékenységére is, amely a hetvenes évek elejétől vett igazi lendületet, sőt egyre több községi könyvtár is eredményesen próbálkozott a lokális dokumentumok gyűjtésével és forgalmazásával. Ezt kívánta, sőt követelte a helyismereti információk iránti érdeklődés növekedése, az igények tömeges jelentkezése, erőteljes differenciálódása és földrajzi kiterjedése. Közben – a nemzetközi tapasztalatokra is figyelve – érlelődtek, formálódtak, finomodtak e munkaág módszerei. Merőben új helyzetet teremtett a számítógépek könyvtári alkalmazása és a telematikai hálózatok kiépülése. Az 1997-ben megszavazott CXL. törvény – először ilyen magas jogszabályi szinten – valamennyi megyei, városi és községi könyvtár egyik alapfeladatáént jelölte meg a helyismereti információk és dokumentumok gyűjtését.

Noha hazánkban a most vázolt történeti okok folytán a helyismereti szolgáltatások nyújtása elsődlegesen a közkönyvtárak feladata, a lokális információk áramlása többszatsatornás. Szintén történelmi okokra visszavezethető módon az egyete-

mi, főiskolai, az intézményi, a vállalati és a történelem viharában éppen maradt egyházi könyvtárak, valamint a múzeumi és levéltári könyvtári gyűjtemények is tetemes részt vállalnak a helyismereti információellátásból. A Nemzeti alapterv arra készítette az iskolai könyvtárakat is, hogy fejlesszék, illetve – ahol nincs – hozzák létre saját és sajátos helyismereti-iskolatörténeti gyűjteményeiket. Magától értetődik, hogy a nemzeti könyvtár és az országos szakkönyvtárak – köztük a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára és Levéltára – szintén gazdag és gyakran hézagpótló lokális anyagot őriznek, ennél fogva dokumentumaikkal, az ezekre alapozott kiadványaikkal, katalógusaikkal stb. nélkülözhetetlenek a helytörténeti kutatásban.

Mit kínálnak a könyvtárak a helytörténeti kutatók számára? Nagyon tömören azt válaszolhatjuk: forrásokat, segédleteket és feltáró-tájékoztató eszközöket. Kissé bővebben, de még így is csak töredékesen kifejtve, a következőket mondhatjuk.

A helytörténeti források

A helytörténetírás elsődleges forrásainak számottevő hányada a könyvtári gyűjteményekben található. Mivel a helytörténeti kutatás a források feldolgozása, értelmezése nélkül el sem képzelhető, a könyvtári dokumentumok szerepe rendkívül jelentős. A könyvtárak elsősorban a közlésre, terjesztésre szánt, többnyire nyomtatott vagy más sokszorosítási eljárással készített írásos, valamint a különféle technikai eszközökkel előállított audiovizuális és újabban az elektronikus dokumentumokat, forrásokat őrzik. A kéziratokat és más egyedi információhordozókat csak akkor, ha azok nem minősülnek levéltári iratnak vagy múzeumi tárgynak.

Szinte minden helyismereti különgyűjtemény, helyismereti állomány gerincét a nyomtatott könyvek képezik. Közülük leggyakrabban az eseményekkel, folyamatokkal egyidejűleg keletkezett kiadványokat keresik, használják: például a politikai röpiratokat, a beszámoló jelentéseket, a címtárakat, a statisztikai összeállításokat, a mindenkor földrajzi leírásokat, továbbá a korábban rögzített információkat újraközlő forráspublikációkat és a visszaemlékezéseket, önéletrajzokat. Nagyon fontosak az intézményi, társulati stb. évkönyvek és az iskolai értesítők, mert

rendszeresen tudósítottak a kiadó szerv, tanintézet tevékenységéről, egyebek között sűrűn közöltek statisztikai vagy statisztikailag értékelhető adatokat; az utóbbiak például többnyire a tanulók névsorát, társadalmi és vallási hovatartozását, sőt egy ideig osztályzatát is feltüntették. Becses adalékokkal szolgálhatnak a régi naptárak rejtett rovatai, például a hajdani vásárok listái. Végső soron azonban bármelyik könyv forrása lehet a helytörténeti kutatásnak, például egy tudós életrajza a tudománytörténeti, egy írói monográfia az irodalomtörténeti, egy képes album a művészettörténeti vizsgálódásoknak, egy-egy helyi kiadó vagy nyomda termékei a könyv- és nyomdászattörténetnek.

Az időszaki kiadványok (a periodikumok) közül a helyi újságok, vagyis a megyei és városi napi- és hetilapok, valamint a ritkábban megjelent, megjelenő kisvárosi és községi orgánumok, pártközlönyök, egyetemi és iskolai lapok, vállalati híradók stb. forrásértéke a legnagyobb; az új- és legújabb kor történetének tanulmányozásában nem egyszer vetekszik a levéltári iratokéval. Vannak témák, amelyek vizsgálatakor különösen sokat meríthet belőlük a történész; ennek bizonyítékaként elég talán három példát felhozni: a most fellendülő hazai kultusz kutatás számára általában több adatot kínálnak a helyi lapok, mint a velük egykorú levéltári állagok; a dualizmus kori pártharcok tényanyagának zöme szintén a helyi újságokban található meg; a hírlapok szépirodalmi, művészeti és kritikai rovatai semmi mással nem pótolható információkat kínálnak az irodalom-, a színház- és a művészettörténészek számára. A helyi folyóiratok közleményei szintén sok egyidejű adatot tartalmaznak, és némelyikük – főként a helytörténeti-honismereti periodikumok – forráspublikációi is fokozott figyelmet érdemelnek. Minekutána lokális tartalmú cikkek nemcsak a helyi lapokban, hanem máshol, főleg a fővárosban és a szomszédos megyékben, településeken közreadott orgánumokban is szép számmal napvilágot láttak és látnak, a fővárosi mintát követve szinte minden megyei és számos városi könyvtár létrehozta a lapkivágot-gyűjteményét, és erre biztatjuk a kisebb önkormányzati és az iskolai könyvtárak kezelőit is. A lapkivágotok hasznos segítséget nyújthatnak, hiszen az eredeti újság, folyóirat rendszerint nincs meg az adott könyvtár állományában. Mivel a vidéki közkönyvtárak túlnyomó

többsége viszonylag friss keletű (ötven-ötvenegynéhány éves) intézmény, a régebbi helyi időszaki kiadványok eredeti példányai, évfolyamai csak elvétve vannak meg az állományukban, és a működéssel egyidejűleg keletkezett, kurrens anyagból sem mindenütt sikerült hézagmentes gyűjteményt kialakítani, a nagyobb és anyagilag erősebb könyvtárak komoly erőfeszítéseket tettek a pótlásukra. Ennek leggyakoribb módszere a mikrofilmek beszerzése, ritkábban a folyóiratok számainak fénymásolása volt. Akár a mikro-, akár a fénymásolat jelentősége rendkívüli: a helytörténeti kutató számára lehetővé teszik a helyben nem fellelhető, tehát csak nehezen hozzáférhető vagy éppen valamilyen okból fokozottan óvott periodikumok használatát, megtakarítva ezzel tetemes időt és energiát. Az újabb mikrofilmleolvasó berendezések egyes típusai fénymásolatok készítésére is alkalmasak. Természetesen a mikrofilmre könyvek, könyvrészletek, kéziratok, képek stb. is átmásolhatók. Bár még ma is rendelkeznek a könyvtáraink mikrofilmeket, az imént használt múlt idő nem véletlen: ismertté vált ugyanis egy korszerűbb, biztonságosabbnak látszó technika, a digitalizálás, és ahol csak lehetik, részben az eredeti példányokról, részben (és egyelőre nagyobb arányban) a mikrofilmekről elektronikus változatot készítenek vagy készítenek. S így – az internet jóvoltából – még szélesebb körben, még több kutató számára elérhetővé tehetik a helyi lapokat.

Valamennyi aprónyomtatvány történeti forrás, hiszen mind az eseményekkel egyidejűleg keletkezett. Egy-két példa a felhasználhatóságukra: a prospektusok, kollektív szerződések az üzemek, vállalatok működéséről, a színlapok egy-egy színház történetéről, a plakátok, röplapok a politikai élet mozzanatairól, a gyászjelentések a helyi személyekről stb. tartalmazhatnak fontos adatokat. A térképek a földrajzi, közigazgatási és egyéb változásokról tájékoztatják a kutatókat.

Nemigen szükséges hangsúlyozni a könyvtárak birtokában lévő kéziratoknak, különösen a jelesebb személyiségek (politikusok, írók, tudósok, főpapok stb.) hagyatékainak forrásértékét. Könyvtáraink igyekeznek a kéziratok (gépíratos, újabban inkább printelt) helyismereti-helytörténeti dolgozatok megszerzésére és megőrzésére is; ezekben számos részlet – pl. szociológiai felmérések eredményei, táblázatok, képek, levéltári dokumentumokból átemelt szövegek – történeti

Pucér aktivisták kampányolnak a könyvtárért. Meztelenül kampányolnak a Devon megyei olvasók azért, hogy a helyi önkormányzat ne zárassa be a könyvtárukat.

Az angliai Devon megye önkormányzata szerint a helyiek nem olvasnak eleget ahhoz, hogy megérné fenntartani a területi könyvtárfiók-hálózatot, ezért úgy döntöttek, 12 fiókot megszüntetnek közülük. Az egyik fiók, a Kingsteignton Könyvtár olvasói azonban igazságtalannak érezték a döntést, ezért kampányba fogtak könyvtárak megmentéséért – közölte a BBC. Az ilyenkor megszokott petíciózás mellett – amelyet több mint ezren írtak alá –, a figyelemfelkeltés egyéb módjaként posztert is készítettek, amelyen meztelenül állnak ki kulturális igényeikért. (forrás: *velvet*)

kútíróként minősülhet, akárcsak bizonyos megközelítésben maga az egész munka. Talán itt említené a könyvekben és időszaki kiadványokban fellelhető egykorú kéziratok feljegyzések, possessorok. Már a híres tulajdonosok névaláírásai is érdekesek lehetnek, akárcsak a dedikációk, és még többet ígérnek a helyi vonatkozású margójegyzetek, vagy a régi szokás szerint a naptárakba beragasztott üres lapokra rótt háztartási, gazdasági adatok, netán időjárás megfigyelések.

A vizuális kultúra hatókörének bővülése és ennek nyomán a történetírásban bekövetkezett szemléletváltozás magával hozta, hogy a helytörténeti kutatásban is egyre jobban előtérbe kerülnek az ikonográfiai források. Az egykorú képes ábrázolások közül a könyvtárak gyűjtőkörébe elsősorban a nyomdai úton készült, terjesztésre szánt állóképek tartoznak: nevezetesen a sokszorosított metszetek és más grafikák, a posztai képes levelezőlapok, a könyvekben és az időszaki kiadványok hasábjain megjelent képek kivágatai stb. Szinte mindenhol gyűjtik a fényképeket, sőt több könyvtárban fotólaboratóriumot is felállítottak. Néha egy-egy kis falusi könyvtárban is szép fényképgyűjteményre csodálkozhat rá a látogató.

A helyismereti hangdokumentumok gyarapítását a könyvtárak egy ideig nem szorgalmazták, sokáig a helytörténeti kutatók sem érdeklődtek irántuk. Fordulatot hozott ezen a téren az oral

history meghonosodása, másik irányból pedig a könyvtári zenei részlegek létrejötte. Az utóbbiak technikai bázisán megindult, majd kiterjedt a helyi rendezvények (hangversenyek, nagygyűlések, konferenciák stb.) hanganyagainak, a helyi alkotók, kórusok, zenekarok, versmondók műveinek, műsorainak hanglemezen, hangszalagon történő rögzítése, illetve rendszeres hallgatása. Sok-sok interjút, visszaemlékezést is hangszalagra vettek, amelyek a közelmúlt történéseiről, politikai fordulatairól, a különböző társadalmi rétegek, csoportok életmódjáról stb. árulnak el személyes, ám más forrásokkal összevetve hitelesíthető információkat. Jó néhány megyei, városi és községi, itt-ott az iskolai könyvtár megoldotta a helyi rádiók lokális jellegű műsorainak (pl. közéleti viták, helytörténeti beszélgetések) őrzését.

Az audiovizuális dokumentumok egyre növekvő csoportját alkotják a videofelvételek, ideértve a helyi televíziók adásainak és az országos csatornák helyi tartalmú, vonatkozású műsorainak fel- vagy átvételét is. Jóval kevesebb a hagyományos mozgófilm, bár némelyik könyvtár ilyeneket is tart, sőt régebbi filmhíradókból, dokumentumfilmekből, esetleg játékfilmekből megpróbálják kimásoltatni a helyi részleteket.

Az utóbbi években a helytörténeti kútfők egy új, meglepően gyors ütemben gazdagodó csoportja jön létre a könyvtárakban. A számítógéppel előállított és csak annak segítségével olvasható, nézhető elektronikus dokumentumokról van szó. Ezek egy része korong alakot ölt (CD-ROM, DVD). Mások csak terminálon érhetők el, többnyire ingyen, minden megkötés nélkül (pl. a helyi on-line-újságok), ritkábban külön regisztrációval, netán térítés ellenében. Némelyik dokumentum csak szöveges (írásos) információkat tartalmaz, mások vizuális anyagot (álló- és/vagy mozgóképeket) is, sőt mindez hangrögzítésekkel is kombinálható. A könyvtárak fontos feladatuknak tekintik a helyi tartalmú elektronikus lemezek összegyűjtését, a hálózaton keringő lokális információk archiválását – ha ez technikailag, jogilag és pénzügyileg lehetséges –, de legalább a címek (weboldalak) regisztrálását. Sajátos alcsoportot képeznek a korábban, ha úgy tetszik hagyományos formában előállított információhordozók digitális másolatai. Az időszakos kiadványokról már szó esett, de természetesen a nyomtatott és kéziratos könyvek, az aprónyomatvá-

nyok, a térképek, az egyedi kéziratok, az ikonográfiai források, a hangfelvételek, az audiovizuális dokumentumok szintén digitalizálhatók és internetre tehetőek. Ezúttal csak két példára sorítkoznánk: a megyei és városi könyvtárak pályázati támogatással szép válogatást tettek közzé képeslevezőlap-gyűjteményeikből; országos elismerést váltott ki, hiszen helyismereti-helytörténeti szempontból kivételes jelentőséggel bír a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárának az a szándéka, hogy a hazai helységnévtárak elektronizált változatát közrebocsássa. A kulturális örökség ilyenén védelmére egyébként nemzetközi és nemzeti programok születnek, a magyarorszáiban – amelyet tavaly dolgoztak ki – kellő hangsúlyt kapott a lokális értékek, tehát a helytörténeti források digitalizálása. Kíváncsian várjuk, az igazán szép tervek mikor válhatnak valóra.

A kutatási segédletek

Mielőtt egy helytörténeti kutató hozzáfog a kiválasztott téma tanulmányozásához, azaz a számba jöhető és elérhető források feldolgozásához, tájékozódik a már megjelent közleményekről, a hozzáférhető adatokról. Később, kutatás közben, sőt a megfogalmazás során, akár annak végső stádiumában is szüksége lehet egy-egy információra, netán ellenőriznie kell valamit. Munkájának bármely szakaszában hathatós segítséget kaphat a könyvtáraktól, azok munkatársaitól vagy otthonról is tanulmányozható adatbázisaiból. Hiszen a tájékozódás alapvető segédeszközei – a bibliográfiák, a lexikonok, az adattárak, az életrajzi kötetek, az egyetemes és országos történeti szintézisek stb. – a nyilvános könyvtárakban bárki számára rendelkezésre állnak. A kifejezetten lokális segédletek két nagyobb és egy átmeneti csoportját szokás megkülönböztetni. Az elsőbe a regionális tagolású, ám az egész országot felölelő összeállítások sorolhatók: pl. a most ünnepelt Fényes Elek geográfiai szótára, Bodor Antal sokat bírált, ám sokkal gyakrabban forgatott helyismereti könyvészete, Mészáros István történeti topográfiaja a magyarországi középszintű oktatási intézményekről. A másik kategóriába az egy-egy megyéről vagy településről, természetföldrajzi tájegységről készült összeállítások sorolhatók: a szép számmal gyarapodó város- és községtörténeti monográfiák, a helyi útikalauzok, a múzeumi vezetőik, a

régészeti leletkataszterek, a megyei statisztikai évkönyvek stb. A kettő között helyezhetők el azok az országos sorozatok, amelyeknek kötetei egy-egy megyét vagy települést mutatnak be, többnyire átfogó jelleggel: példaként említhetők a Borovszky-féle vállalkozás közismert darabjai, vagy a közelmúltból a jogos kritikával illetett, mégis nélkülözhetetlen Magyarország megyei

kézikönyvei című sorozat, illetve a nemrég befejezett Száz magyar falu könyvesháza címet viselő válogatás. A sűrűn használt lokális kézi- és segédkönyvek egy része már digitalizált formában is a kutatók kezébe kerülhet: gondoljunk például az imént említett Borovszky-sorozatra, Vályi András országismertető leírására, Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képben című hatalmas opusra. Könyvtáraink az elmúlt években meglehetősen sok és színvonalas helyismereti-helytörténeti bibliográfiával és kronológiával jelentkeztek, és egyre divatosabb műfaj – retrospektív és kurrens változatban egyaránt – a helyi ki kicsoda, vagyis életrajzi gyűjtemény. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy a könyvtáraink e téren is a könnyebben szerkeszthető, hatékonyabb és többféle, gyorsabb visszakeresést biztosító elektronikus megoldásokat részesítik előnyben, azaz mind több intézményben bibliográfiai, kronológiai és életrajzi adatbázisokat építenek. Feltétlenül ki kell még térni arra is, hogy a helytörténészek magától értetődő módon támaszkodnak más szerzők helytörténeti tanulmányaira, esszéire, ismeretterjesztő publikációira. Ezek elsődleges helye szintén a könyvtárak helyismereti gyűjteményeiben van, bár a kötelempéldány-szolgáltatás érthetetlen hézagai miatt a helyi kiadványok egy részének beszerzése, egyáltalán felderítése komoly, olykor leküzdhetetlen nehézségekbe ütközik.

Ritkán emlegetett, ám nagyon fontos szerep az, amelyet a könyvtárak, főleg a közkönyvtárak a helytörténeti kutatás eredményeinek közvetítésével, népszerűsítésével töltenek be. A kutatás publikációs termékei – könyv, cikk, multimédia stb. –, a kutatás által feltárt új ismeretek a nyil-

vános könyvtárakon keresztül a lakosság minden rétegéhez, csoportjához, egyedéhez eljuthatnak, a könyvtárközi dokumentumellátás keretében a megye- és országhatárokat is átléphetik. Az internet megnyitja az utat mindenfelé, segítségével a helytörténeti információk, művek elvileg a világ bármely pontjára eljuthatnak.

A helyismereti állomány sokrétű, színvonalas feltárása előfeltétele annak, hogy a helytörténeti kutatók megfelelően tudjanak tájékozódni a könyvtárban található forrásokról, segédletekről és feldolgozásokról. A könyvtárosok eredendő feladata a földrajzi, a tartalmi (a tematikai) és az időrendi megközelítés lehetővé tétele. Korábban, igen-igen sokáig cédulakatalógusokat szerkesztettek, bizonyos dokumentumfajtáknál (főként az aprónyomtatványoknál és az önálló képeknél) viszont az ún. önfeltáró módszer, vagyis az elrendezés módja helyettesítette a katalógust. Gyökeres változást, lényeges előrelépést hozott a számítógépek könyvtári térhódítása, az integrált könyvtári rendszerek megalkotása és alkalmazása. Ma már bármelyik könyvtár megteheti – ha van rá pénze –, hogy egységes, ún. integrált katalógust, szaknyelven bibliográfiai adatbázist hoz létre. Kiiktatható a sok karton, elég a dokumentum (vagy részdokumentum – például egy cikk vagy kép) adatait egyszer rögzíteni, a megfelelő program garantálja a több szempontú visszakeresést: pl. a gép akár tucatnyi vagy még több tárgyszót is elbír, vagy egy könyvből akár az összes földrajzi név kivetíthető. A programok ugyanis alkalmasak nagy tömegű bibliográfiai és faktográfiai információk, vagy akár a különféle dokumentumok teljes szövegének, kép- és hanganyagának tárolására és részletekig hatoló

visszakeresésére. Az egyes könyvtárak gépi katalógusai és adattárai a hálózati összeköttetés révén elvileg bárhol elérhetőek, egymással összekapcsolhatók, és megyei, városi vagy országos közös katalógusok, adatbázisok építhetők. A tematikai forradalom, az internet léte kiváló esélyt kínál arra, hogy a helyismereti-helytörténeti információk – elsősorban a könyvtárak közvetítésével – kitörjenek az évszázados elszigeteltség (vagy amivel oly sokáig és méltatlanul vádolták: a provincializmus) állapotából, és a nemzeti, sőt az egyetemes információáramlás szerves részévé váljanak.

A kutatás könyvtári műhelyei

A könyvtári gyűjteményekben tárolt lokális források és a helytörténeti irodalom eljuttatása a kutatókhoz, érdeklődőkhöz többnyire nem közvetlenül, hanem a könyvtárosok közbeiktatásával történik. A helytörténeti tájékoztatás szerves része a könyvtárak tájékoztató szolgálatának. Módszerei, formái nem mutatnak sajátos vonásokat; tartalma, színvonala azonban igen. A helytörténeti kutatással kapcsolatos igények zöme magas szintű, a tudományos alkotómunka folyamatában születik. Magától értetődik, hogy ezeknek az igényeknek a kielégítése csak akkor lehetséges, ha a helytörténeti tájékoztatás színvonala is a kellő, magas színvonalon áll, ha a szak-tájékoztatók a kutatók hozzáértő partnerei.

Fontos lépés a partneri viszony kialakításához vezető úton, ha a helyismereti munkával foglalkozó könyvtárosok maguk is végeznek kutató tevékenységet: tudományos értékű bibliográfiákat, kronológiákat, adattárakat, szemelvénygyűjteményeket állítanak össze, forráspublikációkat szerkesztenek, rendeznek sajtó alá, helytörténeti dolgozatokat, cikkeket írnak, elektronikus kiadványokat készítenek stb. A tudományos kutatás kedvezően hat vissza a gyarapító és feltáró munkára is, egyik hatékony formája a könyvtárosok továbbképzésének, és a helytörténeti publikációk jelentékeny mértékben hozzájárulnak a könyvtárak és a könyvtárosok társadalmi presztízsének emeléséhez. A nemzetközi és a hazai tapasztalatok arról tanúskodnak, hogy a szakkönyvtárak munkatársai leginkább a szóban forgó szakterület témái, a könyvtárostanárok az iskola- és neveléstörténet felé vonzódnak, az általános gyűjtőkörű tudományos és közkönyvtárakban dolgozó

kollégák meg főként a könyv-, a nyomda-, a sajtó-, a tágabban értelmezett művelődéstörténet, olykor az eszmetörténet iránt érdeklődnek. Szintén kötelező, de mindenképpen nemes, szép és hálás feladat az adott könyvtár, illetve az adott település, megye könyvtári kultúrája (a különféle könyvtártípusok, az olvasókörök, a helyi szak-sajtó, a könyvtárosképzés helyi intézményei stb.) történetének feltárásában való intenzív részvétel. Így teljesedik ki az a szolgálat, amelyet egy-egy könyvtár a lokális információk és dokumentumok összegyűjtésével, rendszerezésével, közvetítésével és közreadásával vállal.

Bényei Miklós

Most: kell-e az ETO?

Amikor 1999 őszére végképp kiürült az ETO-korszerűsítést finanszírozó NKA-pályázatból származó „házipénztár”, az ETO ügyét „gondnokoló”, a KMK-hoz (új szakmabeliek kedvéért: Könyvtártudományi és Módszertani Központ) tartozó könyvtártudományi és módszertani osztály vezetője és témafelelős munkatársa afféle kiáltvánnyal fordult a Katalist levelezőlistán a „szakmai közvéleményhez”. *Kell-e az ETO gépi adatbázisa?* – kérdezték. (A vélemények összegzését I. Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2000. márciusi számának Műhelykérdések rovatában: *Kell-e még az ETO?* címmel)

Akkoriban a könyvtárosjelöltek még azt mondhatták, ha a teaurusz volt államvizsgatételük, hogy Magyarországnak nincs nemzeti teaurusza. (Így beszélniük sem kellett róla...)

Ma van, noha szinte naponta változik, fejlődik, mint a nyelvünk, fogalmi-logikai, értelmezési rendszerünk. És része, applikált eleme az ETO.

Ezért is van kitüntetett szerepe annak, hogy 16 év után, hosszas előkészítő csapatmunka eredményeként megjelent az ETO merőben új felfogású teljes kiadása, nagyjából 62 ezer segéd- és főtáblázati jelzettel.

Két fontos tartalmi feltáró műszer a könyvtárosok kezében: ETO és teaurusz. Egy hierarchikus és egy relációs rendszer.

Mindkettőhöz ezer szállal kötődik Ungváry Rudolf, a Közteaurusz megalkotója, aki lelkesen érvelt 1999-ben az ETO mellett.

Tőle idézünk:

...

„3. Az ETO a szerkezete alapján monohierarchikus, a használata alapján prekoordinált, az információkereső nyelv típusa alapján mesterséges nyelven alapuló, a gyűjtőköre alapján egyetemes, a szerepe alapján pedig generalizáló (szintetikus) osztályozási rendszer.

Vele szemben vannak a többnyire polihierarchikus, posztkoordinált, természetes nyelven alapuló, túlnyomórészt speciális, individualizáló (analitikus) tárgyszavas és deskriptoros információkereső nyelvek.

A kétfajta rendező rendszer nem helyettesíti egymást, hanem kiegészíti. A korszerű könyvtárakban általában együtt használnak osztályozási rendszert és információkereső nyelvet, az előbbi esetében jelentős részben az ETO-t. Mindezen az eltelt évtizedek számítástechnikai fejlődése érdemben semmit sem változtatott, sőt – nemzetközi téren – újabban tapasztalható a Tizedes Osztályozás és az ETO térnyerése. Ez annak köszönhető, hogy számos integrált könyvtári adatbázisrendszerben kialakították a mesterséges nyelven alapuló hierarchikus osztályozási rendszert kezelni tudó modulokat. A világ összes jelentős nemzeti és nemzetközi adatsere-formátumában kialakították az ETO, ill. a TO kezelésére alkalmas adatmezőket. Mindez az eltelt tíz év fejleménye.

4. A magyar ETO tönkre fog menni.

Magyarországon a legjobb úton vagyunk ahhoz, hogy az a közel százéves, a hozzáértő elemekben, az oktatásban és a könyvtárak katalógusaiban felhalmozódott szellemi érték, mely a „nemzet csinósításának” egyik jellegzetes, speciális szakmai eleme, és amely az ETO alkalmazásának kultúráján alapszik, jóvátehetetlenül megsemmisüljön.

Ennek a szégyenteljes folyamatnak nincsenek anyagi okai. A nemzetközi konzorciummal való kapcsolattartás és a rendszeres karbantartás és szerkesztés költségei eltörpülnek az osztályozási rendszer hazai jelentőségéhez képest.

Az ETO magyarországi lassú megsemmisülésének oka a félretájékozottság.

A könyvtáros és dokumentátor szakma jelentős része a számítástechnikai kihívással birkózva, anyagilag és szakmai értelemben lelkiileg nagyrészt magára hagyva súlyos szakmai önértekelési válságban van, és nem lép fel kellő

határozottsággal a hazai könyvtárosság szellemi eredményeinek védelmében. Egy kisebb része éppen a legújabb számítástechnikai eredmények adaptálásával van elfoglalva; ebben megélt indokolt sikerélményei következtében érthetően nem érzékeli, milyen veszteségek fenyegetik azt a szakmát, melyet maga is művel, és amelynek állapota majd a saját sorsát is befolyásolja. Mindezek következtében nincs megfelelő, határozott információáramlás és nyomásgyakorlás az ETO védelmében a kulturális politikát befolyásoló szereplők irányában. Az így kialakuló tájékozatlanság végzetes hatással van azokon a helyeken, ahol ebben az ügyben érdemi, magas szintű döntést kellene hozni.

Ki kell mondani és képviselni kell az ETO-val kapcsolatban a következőket:

- Nem igaz, hogy az ETO a számítástechnika, az automatizált adatbázis-kezelő rendszerek környezetében korszerűtlen osztályozási rendszer. Éppen ellenkezőleg: számítógépes környezetben sokkal inkább kihasználhatók a benne rejlő lehetőségek.

- Nem igaz, hogy az ETO az automatikus indexeléssel, ill. a tárgyszavas és deskriptoros információkereső nyelvekkel (a tezauruszokkal) szemben korszerűtlen rendező rendszer. Erről már csak azért sem lehet szó, mert a kétfajta rendező rendszer (a prekoordinált osztályozási rendszerek és a posztkoordináltan használandó információkereső nyelvek) a priori teljesen különböző, egymást ellentétesen kiegészítő eszköz a tartalom feltárására. Ugyanannyira nem játszhatók ki egymással szemben, ahogy az országúti vagy a vasúti közlekedés sem szemlélhető úgy, hogy melyik a korszerűbb. Mindkettőre elengedhetlenül szükség van.

- Nem igaz, hogy az internet és a mai, rugalmas felhasználói felületekhez szokott végfelhasználóknak idegen és alkalmatlan volna az ETO. Ez kizárólag az adatbázis-kezelő rendszeren múlik. Ellenkezőleg: a korszerű felhasználói felületen sokkal inkább felhasználóbarát módon lehet érvényesíteni az ETO könnyű és egyszerű, például természetes nyelvű, a végfelhasználó által szívesen vett kezelését.

5. Az ETO fejlesztését csak központilag lehet sikeresen megoldani.

Ennek a fejlesztésnek az ETO-t nemzetközi szinten karbantartó konzorciumhoz kell szorosan kapcsolódnia.

A konzorciummal való kapcsolattartáshoz szükséges – valójában nevetségesen kis – összeget, továbbá a rendszeres karbantartáshoz és a karbantartással megbízott személy fizetéséhez szükséges ugyancsak nem nagy összeget nem folytonosan megújítandó pályázatok útján, hanem állandó, a kulturális tárca költségvetésébe beépített összeg alapján kell fedezni, mert ennek a munkának a természete ezt az állandó támogatást megköveteli.

A rendszeres karbantartáson és szerkesztésen túlmenő eseti nagyobb munkák (pl. újabb középkiadás, a teljes kiadás felújítása stb.) anyagi fedezetének előteremtésére részben pályázati, részben hosszútávon betervezett miniszteriális alapokra kell támaszkodni.

Annak érdekében, hogy erre egyáltalán kilátás nyíljen, egyrészt

- mindazokat, akiknek egyáltalán befolyásuk van a döntési helyzetben levő közszereplőkre, határozott és személyre szóló formában, megfelelő személyi stratégia kidolgozása alapján arra kell készíteni, hogy befolyásukat az ETO érdekében latba vessék;

- ésszerű, takarékos, a tényleges munkára koncentrálnak munkaköri-szakmai tervet és rendszeres költségvetést kell készíteni a nemzetközi konzorciummal való kapcsolattartás és az ETO-állomány szerkesztési-karbantartási munkáinak folyamatos megvalósítására, hogy a szakági döntéshozók meggyőzhető legyenek a költségek központi fedezésének szükségességéről;

- a nagyobb fejlesztések (kiadási munkák, teljes kiadás adatállományának összegyűjtése, nagyobb volumenű fordítási és terminológiai munkák) érdekében hosszabb távú munkatervet és költségvetést kell készíteni a lehetséges központi és pályázati források párhuzamos feltárásával.

6. Az ETO szép.

Szép, mint minden, ami szervesen, emberek ezreinek hozzáértő, évszázados közreműködésével született. Az ETO mára a magyar szakmai kultúra közkinccse lett.

Az évezred első évtizedében fog eldőlni, hogy a jelenlegi igazgatás hogyan vonul be a magyar kultúrtörténetbe: mint akik elpocsékolnak vagy megmentettek valamit.”

*

Jó-e a könyvtáraknak és az olvasóknak az ETO, erről folynak viták, amiket vélhetően az ismeretrendszerezésre áhítozók döntenek majd el. (fl)

Nagykönyvtári összevonásokról

... A kormányhatározat szerint több olyan intézmény is az Oktatási és Kulturális Minisztérium felügyelete alá kerül, amelynek működéséért jelenleg más szaktárca felelős. Az Országos Mezőgazdasági Könyvtár és Dokumentációs Központ az agrártárcától kerül át. Információnk szerint úgy, hogy a pénzühiány miatt jövőre több tucat munkatársuktól kell megválniuk.

Az előirányzott átszervezések is megakadtak. Az intézmények bebizonyították, hogy nem várható megtakarítás az Országos Széchényi Könyvtár, az Országos Idegennyelvű Könyvtár és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum összevonásától. Az intézmények bírják a miniszter ígését, hogy a kormány elé viszi a javaslatot, ne egyesüljön a három intézmény. Ugyanakkor a Magyar Természettudományi Múzeum már ki is ültette az Országos Pedagógiai Múzeummal közös Könyves Kálmán úti társberletének egy részét, hogy el tudják helyezni a pedagógiai könyvtárat, amelynek ki kell költöznie a Honvéd utcából, ahol a minisztérium albérlőjeként működött. A könyvraktárakat a Természettudományi Baross utcai épületébe viszik, de az elhelyezés csak ideiglenes. *Matskási István*, a múzeum főigazgatója elmondta: eddig a volt Ludovika épületét kétharmad részben tették lakhatóvá. Ha az egész rekonstrukció megvalósul, a Természettudományi Múzeum minden más telephelyét át tudja majd adni, és a pedagógiai könyvtárnak megfelelő helye lesz.

Az Országos Széchényi Könyvtár nem bánja, hogy a profiljától idegen könyvtárakat nem kell befogadnia. Annál inkább örül annak, hogy saját kezébe veheti a nemzeti értékek világhálón való megjelenítésének ügyét. *Monok István* főigazgató arról tájékoztatta lapunkat, hogy lezárultak a tárgyalások: az OSZK része lesz az eddig a gazdasági tárca felügyelte Neumann-ház, amelynek egyik fő eleme a Bibliotheca Hungarica Internetiana néven működő nemzeti szövegtár. Így megszüntethető lesz a párhuzamosság a magyar kultúra jelentős értékeit az interneten elérhetővé tevő és eddig is a nemzeti könyvtárhoz tartozó Magyar Elektronikus Könyvtárral.

A szakmai szervezetek régóta küzdenek azért, hogy a legfontosabb kulturális intézmények kapjanak különleges státust. - A múzeumok egészen addig lelkesen támogatják, hogy legyenek közöttük nemzeti intézmények, amíg meg nem kell nevezni a kiválasztottakat - kommentálja a helyzetet egy szakértő. A Magyar Állami Operaház, a Magyar Nemzeti Galéria, a Magyar Nemzeti Múzeum, a Nemzeti Színház, az Országos Széchényi Könyvtár és a Szépművészeti Múzeum helye biztosnak látszik azok között, amelyek az Országgyűlés által meghatározott költségvetés szerint, jogszabályba foglalt, világos feladatleírás alapján önálló gazdálkodást folytathatnak majd. (*Mikulás Gábor* tallózója – *Katalist*. Teljes cikk: <http://www.nol.hu/cikk/420808/>)

Nyílt nap az Országos Idegennyelvű Könyvtárban

Szeptember 26-án nagy sikerrel rendezte meg immár tradicionális nyílt napját az Országos Idegennyelvű Könyvtár (OIK).

Az Európa Tanács kezdeményezésére 2001-ben, a nyelvek európai éve alkalmából jelölték ki a nyelvek európai napját. Azóta szeptember 26-án számos országban állami és civil szervezetek események egész sorával hívják fel a figyelmet a nyelvek sokszínűségére, az élethosszig tartó nyelvtanulásnak és a nyelvtudás szinten tartásának fontosságára. Ehhez csatlakozott egész napos rendezvényeivel az OIK, és ünnepelte így is fennállásának ötvenedik évfordulóját.

A könyvtár főigazgatója, *Mender Tiborné* köszöntötte a megjelenteket, majd *Schneider Márta*, az Oktatási és Kulturális Minisztérium szakállamtitkára nyitotta meg a programokat, melyek sorában az első a nagy érdeklődést kiváltó, *Könyvtári szolgáltatások multikulturális környezetben* című konferencia volt. (Erről az írás második részében bővebben is beszámolunk.)

Ezt követően nyílt meg az *Alkotó könyvtáros* című sorozat első bemutatója, *Engel Judit* akvarellkiállítása. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) gödöllői vándorgyűlésén látottak adták az ötletet, hogy a könyvtár az egyesülettel összefogva, a könyvtáros pálya vonzóbbá tétele és társadalmi presztízisének emelése érdekében teremtsen rendszeres bemutatkozási lehetőséget a legkülönbözőbb alkotó tevékenységeket űző könyvtárosoknak.

Az OIK zeneműtárának munkatársa, Engel Judit Egerben többször mutatkozott be csoportos és önálló tárlatokon. Erre a kiállításra főként városokat ábrázoló akvarelljeiből válogatott, s ez a témaválasztás jól illett a nap koncepciójához.

Mivel az OIK a nemzetiségek könyvtári ellátásának felelőse is, magától értetődött, hogy hat magyarországi kisebbség hagyományőrző műsora szerepelt a rendezvények között. Horvát, lengyel, német, román, szerb és szlovák csoport fogadta el a felkérést, zenével, tánccal tették színesebbé

a napot a szépen kialakított, fedett belső udvaron. A hangulat pillanatok alatt felforrósodott, a vendégek csak a helyszűke miatt nem ropták a táncot, de még a lépcsőház ablakából is lógtak.

A program részeként Fuhl Imre *Nemzetiségi életképek* című fotókiállítását is megtekinthették a látogatók.

A nyelv egy másfajta értelmezése is előtérbe került a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségével kialakított jó kapcsolat révén. „*A kéz értelmet szül*” – *jelnyelvi elmélkedés jelnyelven* címmel először személyes tapasztalataikról beszéltek az előadók – természetesen jelnyelven, amit tolmácsok fordítottak beszélt nyelvre. Majd a siket és a halló gyermekek fejlődését, nevelését, oktatását és ezek különbségeit mutatta be *Juhász Ferenc. Sáfrány Margit* az irodalmi művek jelnyelvi adaptációjának folyamatáról és módszereiről beszélt személyes tapasztalatai alapján, s végül irodalmi bemutató és jóízű beszélgetés következett.

Az OIK egy másik sorozatot is újtárra indított, az idei nyáron először hirdette meg műfordítási pályázatát. A feladat Philip Larkin angol költő Leave című versének magyarra ültetése volt. A beérkezett pályaműveket háromtagú zsűri értékelt, melynek állandó elnöke *Lator László*. Az ünnepélyes eredményhirdetés meglepetést okozott, hiszen az első díjat lényegében egy paródia kapta. A fordító a XIX. századi magyar költészet eszközkészletét mesterien használva magyaráította a művet.

A már-már fáradni kezdő látogatókat csodálatos „udvari muzsikával” kényeztette ezután a könyvtár (ismét a belső udvarban), a Castellano Vonósnégyes Mozart, Sibelius és mások műveit játszotta, az Ars Nova Sacra énekegyüttes pedig (melynek a könyvtár egyik munkatársa is tagja) változatos, a középkori daloktól Kodályig ívelő programmal gyönyörködtette a hallgatókat.

Akiben mindezek mellett még volt elegendő energia, az megtekinthette a raktárakat, vagy teázhatott és beszélgethetett („majdnem öt óra-
kor”) az intézmény vezetőjével, s a nap zárásaként Lovász Irén és barátai (köztük ismét az egyik OIK-os kolléga...) koncertjét élvezhette.

Könyvtári szolgáltatások multikulturális környezetben

A konferenciát a Magyar Könyvtárosok Egyesületével együttműködve szervezte meg a könyvtár, levezetője az egyesület elnöke, *Bakos Klára* volt. A kiváló előadók végig feszült figyelemben tartották a hallgatóságot, s a végén mindenki csak azt sajnálta, hogy az elhangzottak megvitatására már nem maradt idő.

A sort *Feischmidt Margit* kulturális antropológus, az MTA Etnikai-Nemzeti Kisebbségkutató Intézetének munkatársa nyitotta meg *Multi-kulturalizmus: kultúra, identitás és politika új diskurzusa* című előadásával. Őt *Klaudy Kinga* egyetemi tanár, a fordítástudomány szaktekintélye követte *A fordítástudomány mint az interkulturális kommunikáció tudománya* címmel. A nyelvi esélyegyenlőségről *Bartos Éva* beszélt, végül pedig *Ungváry Rudolf* első hallásra meglehetősen nehéznek tűnő, ám annál élvezetesebb előadása következett: *Fogalmi struktúrák többnyelvű környezetben – Többnyelvű tezaszaurusok az információs szolgáltatásban*.

A fordítástudomány mint az interkulturális kommunikáció tudománya

A fordítás a XX. század második feléig nem számított önálló tudományos diszciplínának, legfeljebb néhány egyetemi szemináriumon foglalkoztak lelkes tanárok az irodalmi művek átültetésének gondjaival. A múlt század közepe felé jött el az ideje annak a felismerésnek, hogy ez már nem elegendő, hiszen egész életünket átszövi a különböző nyelvek közti kommunikáció szükségé. Fordító- és tolmácsképző intézmények jöttek létre, a fordítás és a tolmácsolás önálló szakmává vált.

A fordítástudomány ma már önálló interdiszciplináris tudományterület, amely a tág értelemben vett nyelvi közvetítést, azaz a fordítás és a tolmácsolás folyamatában szerepet játszó összes nyelvi és nem nyelvi összefüggést vizsgálja. Felhasználja a nyelvészetben belüli és kívüli háttértudományok eredményeit, terminusait, kutatási módszereit. Hasznos, mert eredményei sok területen alkalmazhatók, a fordítóképzéstől a számítógépes fordítástámogatásig. Ugyanakkor

innovatív tudományág is, hiszen a fordítások mennyiségének növekedése (gondoljunk csak az európai uniós csatlakozásra) és a fordítók, tolmácsok rendelkezésére álló technikai eszközök fejlődése állandóan új kutatási feladatokat kínál. Ilyen az audiovizuális fordítás mint egyfajta akadálymentesítés, és ilyenek például a harctéri tolmácsolás etikai kérdései.

A fordítástudomány fejlődésének első korszaka az 1950–60-as évekre tehető. Ekkor kezdődött meg az elszakadás az irodalmi megközelítéstől, kezdtek kialakulni a saját terminusok. Az 1970-es és 1980-as évek már az interdiszciplinaritás jegyében teltek, a fordítástudomány magába fogadta az összes többi társadalomtudomány eredményeit, átvette kutatási módszereit. Ezek között volt például a szövegnyelvészet, a pragmatika, a számítógépes nyelvészet, a pszichológia, a szociológia, az irodalomtudomány, a filozófia. A '90-es évek és az ezredforduló az európai integráció jegyében telik. Új társadalmi feladatok és új nyelvi technológiák jelentkeztek, velük együtt új kutatási irányok és módszerek alakultak ki.

Magyarországon ma létezik önálló doktori képzés az ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Központjában, 2007-től pedig elindul a mesterképzés. A terület saját folyóirata, a *Fordítástudomány*, 1999-ben indult. Rendszeresek a különböző szakmai összejövetelek, konferenciák.

Az interkulturális kommunikáció az eltérő csoportokhoz tartozó emberek interakciója. Viták vannak ma is akörül, hogy vajon melyik tudományterülethez tartozhat egyáltalán ez a kérdéskör. Az üzleti tudományokhoz? A nyelvészethez? A kutatás a félreértésekre koncentrál. A kulturális megközelítés azt igyekszik meghatározni, mikor állítható a beszélőkről, hogy két különböző kultúrához tartoznak. A nyelvészeti azt, hogy ha van közös nyelv, akkor azzal miféle kulturális tudás jár együtt. A beszédcselekvés problémája, hogy a kulturális érintkezési helyzetekben milyen és mekkora az alkalmazkodás.

A fordítástudomány az egyes népekre sajátosan jellemző jeltárgyakat, a reáliákat kutatja, az interkulturális kommunikáció pedig a kulturálisan rögzült viselkedésmintákat. A fordítástudományi kutatások eredményeképpen ma már a rendelkezésünkre állnak úgynevezett reália-szótárak, mint az Angol–magyar kulturális szótár, a Francia–magyar kulturális szótár, a Német–magyar kulturális szótár és ezek fordítottjai.

A fordítók és a tolmácsok munkája olyan felelősséggel jár, amire sokan nem is gondolnának. Egész családok életét befolyásolhatja például az, hogy a tolmács milyen kifejezéseket használ mondjuk egy bevándorlási kérelem elbírálásáról döntő hatóság előtt. Kérdés, hogy lehet-e egyáltalán tolmácsolásnak, azaz nyelvi közvetítésnek nevezni azt a helyzetet, amikor a két fél közül az egyik nemcsak nyelvi, de társadalmilag is kiszolgáltatott. Ez a szituáció persze felvet etikai problémákat is. Vajon a tolmácsnak kihez kell lojálisnak lennie? Visszatartat-e olyan információt, amelyről tudja, hogy káros lehet az alárendelt helyzetben lévők számára? És gondoljunk bele, hogy mindez hogyan vetődhet fel egy háború esetén!

A fordítástudomány dinamikusan fejlődő diszciplína, követi mindennapjaink gyors változásait, igyekszik megfelelni az egyre újabb kihívásoknak. (Klaudy Kinga előadása alapján)

Nyelvi esélyegyenlőség a könyvtári ellátásban

A csatlakozó új országokkal az EU teljes népessége 2007-re eléri az ötszázmilliót, mindez pedig óriási kulturális sokszínűséget jelent. A mindennapok Európájában a gyakorlatban már most is érzékeljük a politikai, gazdasági, kulturális feszültségeket, melyek a kulturális sokszínűségből, a multikulturalitásból fakadnak. Érzékelhetjük ugyanakkor a helyzet kezelését, megoldását célzó szándékot is. Az Európai Unió létrehozásakor megfogalmazott alapszerződés az az iránytű, amely segít eligazodni a bonyolult helyzetben azáltal, hogy értékkeént kezeli a kulturális sokszínűséget. Célja kettős: megőrizni és támogatni ezt a sokszínűséget, valamint mások számára is elérhetővé tenni, vagyis a sokszínűség tiszteletben tartása mellett igyekeznek előtérbe helyezni, meggyőzően felmutatni mindannyiunk közös kulturális örökségét is. Kétirányú törekvés szemtanúi vagyunk tehát: a kultúrák sokszínűségének megőrzése a kulturális azonosságtudat megtartását, az összeadódó közös kulturális kincs elismerése, jelentőségének tudatosítása pedig a kohézió erősítését szolgálja.

A kulturális sokszínűség, természetesen, nyelvi sokszínűséget, soknyelvűséget is jelent. Már e legújabbkori „népvándorlás” megindulása előtt

is ismert volt Európában a többnyelvűség fogalma, a többnyelvű közösségek problémaköre. Óslakosok és egy vagy több bevándorló csoport, újkeletű vagy generációk óta ott élők együttélése; kétnyelvű óslakosok jelenléte egy-egy országban, mely nyelvek közül valamelyik kisebbségben van, régóta ismert és valamilyen szinten kezelt gondjai Európának. Az utóbbi évtizedekben megmutatózó új jelenség, a tömeges munkavállalás miatti bevándorlás, a politikai menekültek, emigránsok áradata csak felerősítette, megkerülhetetlenül a figyelem középpontjába állította a kérdést.

Az európai államok a probléma megoldására többek között az arra alkalmas intézményrendszereik széles körű mozgósításával, bevonásával is igyekeznek a társadalmi béke megvalósítását elősegíteni. Régóta támaszkodnak ezen intézmények sorában a közgyűjteményekre, múzeumokra, levéltárakra, de főként a könyvtárakra. Az Európai Bizottság által néhány év óta kezdeményezett és támogatott, fontos projektek (Calimera, PULMAN) foglalkoztak ezekkel a problémákkal, adtak irányelveket és gyakorlati útmutatást a könyvtárak számára.

A projektek tapasztalatai nyomán a nyilvános könyvtárak más-más szolgáltatásokat nyújtanak az ún. bennszülött, óslakos kisebbség, valamint a friss bevándorló közösségek tagjai számára. Az előbbi tevékenység elvi alapja többek között egy Európai Karta a Helyi Nyelvekért elnevezésű dokumentum, amelyben az aláírók elrendelik, hogy „határozott fellépéssel szükséges elősegíteni a helyi és kisebbségi nyelvek megvédését”. Nem lebecsülendő egyébként e népcsoportok lakosság száma: most is mintegy negyvenmillió EU-polgárra becsülik azok számát, akik eltérő nyelvet beszélnek annak az államnak a hivatalos nyelvétől, amelyben élnek. Azt mondhatjuk, hogy ez a probléma viszonylag hosszú idő óta megoldott az európai demokráciákban.

Ehhez képest sokkal több nehézséget okoz a frissen bevándorló milliós tömegek nyelvi esélyegyenlőségének a megteremtése. A nyilvános könyvtárak számára jóval nehezebb feladat a bevándorló közösségek nagyságát, összetételét, elhelyezkedését, képzettségét, kulturális igényeit felmérni, mint az óslakos többnyelvű közösségeket. Pedig pontos képpel kell rendelkezniük, ha megfelelő szolgáltatásokkal akarják elősegíteni beilleszkedésüket. A bevándorlást intéző

hatósággal való együttműködés keretében próbálják felismertetni a bevándorlókkal, hogy a könyvtár számukra alapvető fontosságú helyszín, akár a nyelvtanulás, akár az óhazával való kapcsolattartás, akár a kulturális hagyományok őrzése és ápolása, akár a befogadó ország kultúrájának megismerése szempontjából. A közkönyvtárak ismert szolgáltatási típusai – úgy mint a nyitott tanulási központ, közösségi központ (segítség, tanácsadás is), kulturális kávéház, információállomás (mint a benzinkút) – rugalmasak és nyitottak, ezért kiválóan alkalmasak a speciális igényű bevándorló közösségek felkarolására és befogadására. A könyvtárak a szükségletüknek megfelelő anyagokat biztosítanak számukra (például kétnyelvű gyermekanyagokat, jogi és közérdekű információkat, audiovizuális anyagokat), nekik szóló szolgáltatásaik is sokrétűek, a személyes tanácsadástól a kulturális események szervezésén, az internet-használat, az anyanyelvű szövegszerkesztés (speciális betűk, billentyűzetek) lehetőségének biztosításán, a szükséges nyelveken működtetett weboldalakon át a fordítási szolgáltatásokig, a többnyelvű teauruszok összeállításáig, az ICT nyújtotta valamennyi lehetőség felhasználásáig.

A mesébe illő szolgáltatás-repertoár csak speciálisan kiválogatott és felkészített munkatársakkal oldható meg, akik közül többen rendelkeznek a szükséges kisebbségi nyelvek ismeretével. De nemcsak a különböző közösségek nyelvét értik, hanem ismerik irodalmukat, kultúrájukat is, megfelelő anyagokat tudnak számukra beszerezni, feldolgozni és szolgáltatni, s megfelelően felkészültek a személyes kapcsolattartás meglehetősen nehéz és szokatlan formáira is. Gyakorta az egyes kisebbségi, bevándorló csoportok tagjai közül választanak a könyvtárak kapcsolattartó személyt, nem ritkán még könyvtárost is.

A társadalmi befogadás elősegítésének legjobb és legérdekesebb európai könyvtári gyakorlatáról jelentetett meg a Könyvtári Intézet egy füzetet az EuroTéka sorozatában *Esélyteremtés könyvtári eszközökkel* címen, melyben *Feimer Ágnes* kitűnő szakirodalmi szemléje különösen részletesen tekint ki az európai nyelvi, etnikai kisebbségek könyvtári ellátásának kérdéseire. Az Európai Unió tagjaként a lehetőségek tanulmányozását és a felkészülést a könyvtári területen is meg kell kezdenünk, még

akkor is, ha egyelőre nincs kézzelfogható közelségben a probléma. (*Bartos Éva*)

(A konferencián elhangzott másik két előadás összefoglalását következő számunkban közöljük. – a szerk.)

**„...használd ezt a könyvtárat...
a haza tisztességére és oltalmára,
magad és mások hasznára.”**

Tudomány és kutatás a Klimo Könyvtárban

A Pécsi Tudományegyetem Egyetemi Könyvtárának konferenciája

A Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtára közvetlen jogelődjének tekinthető a Klimo György pécsi püspök (1751–1777) által 1774-ben Magyarországon elsőként nyilvánossá tett Püspöki Könyvtár. A gyűjteményt 1923-ig a pécsi megyéspüspökök gyarapították, így a jelenlegi állomány megközelíti a 35 ezer kötetet. Már a XVIII. században is azzal a céllal alapult a könyvtár, hogy az „újraalapítandó” egyetem tudományos és kutatási céljait kielégítse, ám az álom megvalósulásáig csaknem másfél évszázadnak kellett elteltie.

A gyűjtemény ma az egyetemi könyvtár különgyűjteményeinek legnagyobbika, s hűen az eredeti funkciójához, ma is a tudományos kutatások céljait igyekszik szolgálni. A pécsi Egyetemi Könyvtár mindenkori vezetése nagy figyel-

met fordított és fordít a Klimó-gyűjtemény ápolására, a könyvtár történetének, valamint a könyvtárban található egyéb kultúrtörténeti kincseknek a kutatására, feltárására. Ezen céllal rendezte meg először 2001. szeptember 28-án a *Klimó Könyvtár a tudományos kutatások szolgálatában* című tudományos szimpóziumát, amelyen az egyetem oktatói, valamint a könyvtár kutatói mutathatták be a gyűjteményben végzett kutatásaik eredményeit.

E hagyomány folytatásaként rendeztük meg 2006. szeptember 26-án az elindított konferenciasorozat második – és reményeink szerint nem utolsó – tudományos ülését „...használd ezt a könyvtárat... a haza tisztességére és oltalmára, magad és mások hasznára” – *Tudomány és kutatás a Klimó Könyvtárban* címmel, mintegy előkészítve a 2007-es Klimó-évre, Klimó György halálának 230. évfordulójára. Meghívott előadók között egyetemi oktatók és doktoranduszok mellett egyetemi hallgatók, valamint „külsős” tudományos kutatók is szerepeltek.

A tudományos szimpózium az egyetemi könyvtár főigazgatója, *Fischerné Dárdai Ágnes* köszöntőjével vette kezdetét. Ezt követte a tudományos ülés védnökeinek, *Mayer Mihály* megyéspüspöknek és *Lénárd Lászlónak*, az egyetem rektorának megnyitó beszéde. Mindhárman hangsúlyozták az egyetemi könyvtárnak a tudományos életben betöltött fontos szerepét, amely mintegy létjogosultságot biztosít az universitas számára.

A konferencia levezető elnöki posztját *Somos Róbert*, a Bölcsészettudományi Kar dékánja vállalta el, aki a 2001-es konferencián előadóként mutatta be kutatási eredményeit.

be az alapító püspököt, Klimó Györgyöt. A bibliotéka ugyanis már a kezdetektől fogva könyvgyűjteménye mellett más muzeális gyűjtemények gondozását és gyarapítását is magára vállalta, így az éremgyűjteményét is. A közel háromezer darabot számláló gyűjtemény a római kortól a XVIII. századig bezáróan tartalmazott aranyból, ezüstből, bronzból, rézből és egyéb fémből készült pénzeket, közöttük jó néhány kuriózumot is. Helytörténészünk ezután a püspöki bibliotéka numizmatikai szakirodalmának gazdagságát méltat-

ta, felhívva a figyelmet a tudományos körökben is máig ismeretlen munkákra.

Fischerné Dárdai Ágnes főigazgató, tankönyvkutató kiváló expozéjában a hajdani Püspöki Könyvtár XVIII–XIX. századi magyar nyelvű tankönyveit mutatta be tematikusan. Előljáróban a tankönyvnek mint kordokumentumnak az értelmezését hallhattuk, majd a legfontosabb tudományágakra vonatkozó kötetek bemutatása következett. A vizsgált anyagból kiemelve részletesen elemezte azokat a munkákat, amelyek az idő előrehaladásával mind inkább szem előtt tartották az életkori sajátosságokat, a befogadható tudásanyag strukturáltságát. Az élvezetes előadás közben az érdeklődő közönség megpróbálhatott „XIX. századi fejjel” kivonni, hallhatott moralizáló tanmeséket, megtudhatta a matematikai szakszavak, köztük a kör szavunk Dugonics András révén való kialakulásának történetét.

Balra: a konferencia fővédnökei, Mayer Mihály megyéspüspök és Lénárd László rektor, fent: Rayman János, Fischerné Dárdai Ágnes

Hartvig Gabriella, a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Angol Nyelvű Irodalmak és Kultúrák Tanszékének egyetemi docense mutatta be kutatási eredményeit, a Klimó Könyvtár 1799-ig

nyomatásban megjelent angolszász munkáinak többoldalú vizsgálatát vállalta magára. Kayser Albert katalógusából kiindulva határozta meg a gyűjtemény angol vonatkozású köteteinek sorát. Ezek mindössze két százalékát teszik ki a püspöki gyűjteménynek, ám mégis érdekes lehet beszerzésük tudatosságának folyamata. A könyvtári rendszerben használatos Egyetemes Tizedes Osztályozás révén az előadó a tematizálást is elvégezte, így ismertté vált, hogy a kollekciónak döntő részben a teológia és az alkalmazott tudományok munkáiban bővelkedik, s fontos még a szépirodalmi és a nyelvészeti anyaga. Az angol irodalomra jeleseinek főbb munkáit kiemelve vált igazán markánsná a püspöki könyvtár irodalomtörténetileg is jelentős angolszász anyaga.

A szusszanásnyi kávészünet után ismét egy újabb tudományterület kiváló kutatója avatta be vizsgálatának eredményeibe a hallgatóságot. *Danku György*, az Országos Széchényi Könyvtár térképésze hosszú évek

kutatásai révén került kapcsolatba a Klimó-gyűjtemény Danckerts-térképeivel. A több generációs, amszterdami származású térképkészítő család munkáit több mint két évszázadon keresztül vásárolták előszeretettel az európai államokban. A nemzeti könyvtár újkori térképekkel foglalkozó munkatársa előadása első részében bemutatta a *Süimeghy Zoltánnal*, a Szegedi Tudományegyetem oktatójával kidolgozott újszerű kormeghatározási módszerét, majd ennek fényében kísérletet tett a pécsi atlasz datálására is. Ezen több szempontú megfigyeléseken alapuló vizsgálat révén leszűkítve 1718 és 1726 közé tehető a hetvenöt lapos mappa készítése ideje.

Ezt követően a Klimó Könyvtár könyvtárosa, a Modernkori Történeti Tanszék PhD-hallgatója, *Pohánka Éva* a gyűjtemény egyik érdekes, nem mellékesen Klimó György

püspöknek ajánlott kolligátum-kötetéből kiindulva adott számot kutatási eredményeiről. Annak igyekezett utánajárni, hogy miként különíthető el a gyűjtőmunka kettős szerzősége. A New York-i, a vatikáni, valamint az európai könyvtárak katalógusainak leírását összehasonlítva a Klimó Könyvtár adataival azt a tényt állapította meg, hogy nincs két egyforma leírás a rendszerben. A szerzőség tisztázására levéltári, valamint másodlagos források felhasználásával került sor, s a folyamat egy új címleírás felajánlásával zárult. Az előadás során újabb adatokkal bővültek a hallgatóság Klimó-családról való ismeretei is.

A délelőtt záró akkordjaként *Tengely Adrienn*, a Csorba Győző Megyei Könyvtár könyvtárosa, a Modernkori Történeti Tanszék PhD-hallgatója a XX.

századi pécsi egyházi személyeknek a nőkérdésről vallott nézeteit ismertette. Martinovich Sándor jezsuita szerzetes a nők történelmi szerepvállalását elemezve arra a feltételezésre jutott, hogy a felvilágosodás idején bomlott meg az egyensúly a férfi és a női szerepek között, ekkor ugyanis az emancipáció révén a nők az anyaság hivatásától eltávolodva egyenjogúságuknak adtak hangot. Ez a kereszténység alapjait is megingató mozgalom olyan erkölcsi lazuláshoz vezetett, amely határozott állami fellépést igényelt.

A délutáni ülés első beszámolója szokatlan módon kettős előadást jelentett: oktató és hallgató közös kutatási eredményeit mutatta be. *Jankovits László*, a Bölcsészettudományi Kar Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszékének vezetője és

tanítványa, *Vass Éva Tiinde* magyar szakos hallgató Kölesy Vince Károly, pécsi illetőségű mezőgazdasági szakíró Nemzeti Plutarkusának Janus Pannoniusról szóló fejeze-

tének „hív” forrásait gyűjtötte össze. Ebben a művében Kölesy a humanista pécsi püspök mellett Magyarország további száznegy neves személyiségének életrajzát vetette papírra és jelentette meg négy kötetben. Vass Éva ismertette a szerző életrajzát és munkásságát, az összehasonlító kutatás eredményeit a Pécsen megtalálható nyomtatott források alapján pedig Jankovits László mutatta be.

Őket követte *Csóka-Jaksa Helga*, aki szintén a Klimó Könyvtár könyvtárosa, valamint a Modernkori Történelmi Tanszék PhD-hallgatója. Előadásában összefoglalta a pécsi egészségügy XVIII–XIX. századi történetét, majd Patkovics Józsefnek, Pécs város tiszti főorvosának az életpályáját mutatta be. A köztisztelőben álló pécsi orvos még életében a Pécsi Püspöki Könyvtárra hagyta kéziratot betegnaplóit, orvosi szakkönyveit, egyéb köteteket. A jelentős adományozó könyvtárát a szakirodalom mintegy ezer kötetre becsüli, bejegyzései alapján háromszáznolcvannyolcat lehetett azonosítani. Könyvtárának rekonstrukciója révén új információk birtokába juthatott a hallgatóság: egyrészt annak tematikai, másrészt nyelvi összetételéről. Érdekes olvasmánytörténelmi

adalékként szolgálhat a vizsgálat egy XIX. századi magán szakkönyvtár összetételéről.

A szimpózium utolsó előtti előadója a könyvrestaurálás rejtelseibe engedett betekintést. *Kirics Márta*, a Baranya Megyei Levéltár könyv- és papírrestaurátora a Klimó-gyűjtemény két jeles, kötésében is kuriózumnak számító munkáját mutatta be. Az egyik Melanchton 1538-ban kiadott két munkáját foglalta magában, a másik pedig XVI. századi szlovén nyelvű szentbeszéd pergamenkötésű gyűjteménye volt. Mindkettő azon szempontból számított különlegesnek, hogy a kötetstáblái alól XV–XVI. századbeli nyomtatványtöredékek és kéziratos pergamenek kerültek elő. A Melanchton-művek német reneszánsz kötetművészetének (az egyházatyák képeinek vaknyomásos díszítéseivel gazdagon ellátott) bőrkötését, valamint a kéziratos pergamembe kötött szlovén kötet új kötését a restaurálás előtti, a munkafolyamatok alatti és kész állapotában tekinthette meg fotódokumentációkon végigkísérve az érdeklődő közönség.

A konferencia zárásaként, szakítva a tudományos ülések „verbális” előadássorozatával, kuriózumként a Hírös Pannóniai Régi Zenei Együttes *Boldog az olyan ember az Istenben* című előadása csendült fel. Az együttes így mutatta be a Klimó Könyvtárban található XVII–XVIII. századi zsolnárokat. A hegedűvel, furulyával, lanttal, dobokkal kísért énekszámok között az együttes vezetője, *Békési-Marton Csaba* mesélt a zsolnárkönyvek kutatásának problémáiról, valamint az énekek kialakulásának történetéről.

A sikeres konferencia után az egyetemi könyvtár – eleget téve hosszú távú céljainak – továbbra is igyekezni fog, hogy szélesebb kutatói rétegben népszerűsítse a Klimó Könyvtár gazdag anyagát, mintegy kedvet csinálva a régi könyves vizsgálódásokhoz. A könyvtár ehhez szakszerű könyvtárosi segítséggel igyekszik hozzájárulni. Ezek teszik élő, nyilvános gyűjteménnyé a hajdani Püspöki Könyvtárat, olyanná, amilyenek az alapítója és későbbi gyarapítói megálmodták, a helyé, amely mottójává emelheti az 1774-es használati szabályzatának mondatát: „Gazdagabban távozz, térj vissza gyakrabban!”

Pohánka Éva

„Mama, föl fogsz te jutni oda!” – avagy a könyvtárostanárok vendégségben

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárral (FSZEK) kötött együttműködési megállapodás keretében – az idei tanév első közös rendezvényeként – szakmai napra érkeztek a könyvtárostanárok az intézmény központi épületébe szeptember 29-én. Öröm volt látni a fiataloktól nyüzsgő könyvtári szinteket, az élénk forgalmat a pultoknál és az asztaloknál. Mi az impozáns tükörtermet kaptuk összejöveteleink színhelyéül.

Hock Zsuzsa, a Fővárosi Pedagógiai Intézet (FPI) könyvtárpedagógiai szakértője volt délutánunk háziasszonya, aki rövid bevezetés után *Téchy Tündét*, a FSZEK olvasószolgálatának vezetőjét kérte fel a könyvtár adatbázisainak rövid, áttekintő összefoglalására. Az otthonról is elérhető on-line katalógus és keresési lehetőségek ismertetése mellett az újabb adatbázisok bemutatása kapott most nagyobb hangsúlyt az előadásban. Az ötödik emeleti e-könyvtár gépeiről már ingyenesen is elérhető szolgáltatásokkal ismerkedhettünk meg a prezentáció során (pl. EISZ, EBSCO, Közszerplők tára az MTI-vel együttműködésben stb.).

Rónyai Tünde, az FPI szaktanácsadója ezt követően közös munkára hívta az összegyűlt kollégákat. A februárban, a Máriaremetei Ökumenikus Általános Iskolában már közösen összegyűjtött könyvtárostánári munka egyes folyamataihoz tartozó sikerkritériumokat próbáltuk igazi műhelymunka során meghatározni. Megélénkült a társaság, s mindannyiunk számára kiderült, hogy nem is olyan egyszerű világos és objektív szempontrendszerrel hozzárendelni s jól mérhetővé tenni a munkánkat. *Szalai Tamásné*, az FPI idén választott, új szaktanácsadója megpróbálta – számítógépen kivetítve – írásba foglalni a helyszínen sorjázó ötleteket, ám az erre szánt idő kevésnek bizonyult. Egy szerencsés javaslat nyomán önkéntes jelentkezőkből álló munkacsoport alakult, tagjai az eddig elvégzettek alapján a szükséges részleteket végigbeszélve tesznek majd pontot erre a folyamatra.

Harmadik előadónk *Hock Zsuzsa* volt, aki nek pörgősen, röviden kellett végigszaladnia

mondanivalóján. Felhívta figyelmünket a törvényi változásokra, a NAT várható felülvizsgálatára, alapító okiratok módosítási lehetőségére (2007. július 1.). Fontos, hogy minden iskolai könyvtár rendelkezzen tankönyvkezelési szabállyal! Tájékoztatót kaptunk a Bod Péter könyvtárhasználati versenyről, ötleteket az iskolai könyvtári világnap (október 24.) megrendezéséhez, buzdítást a közös fővárosi játékokban való részvételre. Hasznos kiadványokat és akkreditált továbbképzéseket ajánlott még figyelmünkbe az előadó.

Befejezésül „energikus, szép tanévet” kívánt mindannyiunknak két nyáron készült diakép segítségével. Az elsőt távoli csúcs látszott kanyargós ösvénnyel – reménytelennek tűnő, fáradságos vállalkozás. „Mama, föl fogsz te oda jutni!” S a gyermeki biztatásból erőt merítve, a második képen bizony a csúcstól körülölelő szép panorámában gyönyörködhattunk!

Biztos, hogy ez az év sem ígérkezik túl könnyűnek sem a pedagógusok, sem a könyvtárostanárok számára, de „fel fogunk jutni oda” mi is, csak legyen bennünk kitartás, lendület, lelkesedés és kellő energia!

Eigner Judit
könyvtárostánár

Nemzetközi konferencia a legkisebb hajdúvárosban

Vámospércs (a Hajdú-Bihar megyében található legkisebb hajdúváros) önkormányzata, valamint a Művelődési Ház és Könyvtár mint rendező szerv, a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári Kollégiumának támogatásával nemzetközi szakmai konferenciát szervezett 2006. szeptember 20–21-én.

Az intézmény egy évtizednél is régebben ápol testvértelepülési kapcsolatot a romániai Szilágynagyfaluvá a kultúra, a vallás, az iskola, a sport területén, valamint testvérintézménye a szintén határon túli Érmihályfalva könyvtára. A nemzetközi szakmai konferencia szervezésére kiírt pályázat jó alkalomnak bizonyult arra, hogy a határon túli kollégák megismerkedjenek Hajdú-Bihar megye könyvtárhálózatával, az intézményekben folyó szakmai munkával, a rendezvényt szervező intézménnyel, s a könyvtáros kollégák egymással is találkozzanak. Az *Új szol-*

gáltatások a könyvtárban az internetre építve címmel szervezett program megvalósításának az adta az aktualitást, hogy az intézmény 2006-ban megvásárolta azt a számítógépes programot (SLIB), amellyel lehetővé válik az állomány számítógépes feldolgozása. Korábbi nyertes pályázatok eredményeképpen nyolc számítógép található a könyvtárban, s ez lehetőséget ad arra, hogy az olvasók mellett a könyvtáros szakemberek a feldolgozó munkát is korszerűbbé tegyék.

A város vezetése nevében *Tóth Kálmán* jegyző, a rendező szerv nevében *Szabóné Vrancsik Éva* intézményvezető köszöntötte a vendégeket. Öröndesnek tartotta, hogy több mint negyvenen elfogadták a meghívást, ez bizonyíték arra, hogy a településeken dolgozó könyvtáros kollégák fontosnak tartják a szakmai párbeszédet, egymás munkájának megismerését, készek az új, korszerű módszerek megismerésére és lehetőség szerinti alkalmazására.

Nyakas Gáborné könyvtáros elmondta, hogy a vámospécsi könyvtárban hamarosan elkezdődik az állomány feldolgozása az SLIB program segítségével, amely lehetőséget teremt arra, hogy az olvasók a feldolgozott rekordokhoz az interneten is hozzáférjenek. A konferenciát megtisztelte jelenlétével *Eszenyiné Borbély Mária*, a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár igazgatója.

A kétnapos konferencia első napján szakmai előadások hangzottak el az alábbi témakörökben:

– Hajdú-Bihar megye könyvtárainak bemutatása, számítógépes ellátottságuk

Előadó: *Szilágyi Irén*, a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár igazgatóhelyettese

– Új szolgáltatások a könyvtárban az internetre építve

Előadó: *Moldován István*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője, aki bemutatta a különböző katalógusokat, adatbázisokat. Beszélt a digitalizálásról, a virtuális könyvtárakról, az on-line tájékoztatásról, s a felhasználói képzés fontosságáról. Az előadás során külön ismertette a külföldről érkezett vendégeknek azokat a honlapokat, amelyek már Romániában is elérhetők.

– Az SLIB program bemutatása

Előadó: *Stigelmayr István*, a program készítője. Részletesen beszélt a programról és azon könyvtárak tapasztalatairól, amelyek már hosszú ideje használják, köztük a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár évtizedes gyakorlatáról. A program nyitott a változtatásra, korszerűsíthető, ezért is fontos a mai és a jövőbeni felhasználókkal a személyes kapcsolat.

A konferencia második napján a külföldről érkezett vendégek megismerkedhettek Debrecen nevezetességeivel és a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár szolgáltatásaival. *Szilágyi Irén*, *Csontosné Skara Ilona* és *Burai István* kalauzolta a vendégeket, akik nagy érdeklődést tanúsítottak a most épülő új megyei könyvtár iránt, amelynek látványtervét digitalizált formában is megismerhették. A megyeszékhelyen elfogyasztott ebéd után a delegáció tagjai és a kísérőik a Nyírségbe látogattak, ahol Nyírcsád község nevezetességeinek (Malom Galéria, Árpád-kori templom) megtekintése után a községi könyvtárban töltötték a délutánt.

Kövér Gáborné könyvtárvezető bemutatta a 4200 lelkes falut, s a könyvtár tevékenységét is. *Diószegi Gyula*, Szilágynagyfalu polgármestere elmondta, mennyire örül annak, hogy elfogadta a rendezvényre szóló meghívást, ugyanis olyan könyvtárakat ismerhetett meg, amelyek tevékenysége a határ túloldalán lévő településeken is követendő példa lehet. A szakmai tapasztalaton túl további kapcsolatok és együttműködések kialakítása is körvonalazódott.

A szervező intézmény dolgozói köszönetüket fejezik ki a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtári

Kollégiumának a támogatásért, az előadóknak a színvonalas és tartalmas prezentációkért, a résztvevőknek pedig azért, hogy jelenlétükkel megtisztelték az intézményt és Vámospércset. Azt a kisvárost, amely a hét hajdúváros közül egyedülként nevében ugyan nem utal a hajdúmúltra, de lakóinak ősei ugyanúgy a Bocskai szabadságharcban derekasan helytállt hajdúkatónak voltak, akik közül 108 családnak adományozott a szablys magyar úr földet a település határaiban lévő birtokaiból.

Szabóné Vrancsik Éva
intézményvezető
Művelődési Ház és Könyvtár
Vámospércs

Könyvtárak névadói

A Pest megyei könyvtárak munkatársai a fenti témában tanácskoztak 2006. szeptember 20-án Érden, a Csuka Zoltán Városi Könyvtárban.

A téma aktualitását növelte, erősítette az a jeles évforduló, melyről megemlékezett az érdi intézmény: a százöt évvel ezelőtt (1901. szeptember 22-én) született Csuka Zoltán harminc éve alapította az érdligetű, általa A Jósomszédság Könyvtárának elnevezett kis gyűjteményt, mely a városi könyvtár része a Napház Galériával és a Csuka Zoltán Emlékszobával együtt.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) Pest Megyei Szervezete nem először foglalkozott a témával, két éve, 2004-ben sikeres pályázatot hirdetett a könyvtári névadókról. A megyében működő, névadóval rendelkező könyvtárak munkatársai azóta jobban odafigyelnek talán a szellemi hagyatékokra, melyeket örökül kaptak.

Az ideai tanácskozáson a részt vevő mintegy hatvan fő természetesen képet kapott az előadóktól a könyvtárak névadójának munkásságáról, de elsősorban arra figyeltünk, milyen módon ápolják az egyes intézmények névadójuk emlékét.

Érd város önkormányzata nevében *Fáykissné Marillai Zsuzsa* nemcsak köszöntötte a résztvevőket, de komoly nyelvészeti előadást hallhattunk tőle a névadási hagyományokról.

Jómagam készítettem egy felmérést a megyében, ennek eredményéről, összesítéséről számoltam be első előadásomban. A 150 körüli, működő közkönyvtár közül 45 rendelkezik konkrét személyi névadóval, ezek közül 28 községi, nagyközségi, 17 városi könyvtár.

(Érdekesség, hogy az előzőek, kettő kivételével, összevont intézményként működnek!) A névadók zömmel országos hírű költők, írók. A 17, névadóval rendelkező városi könyvtár névadója viszont zömmel olyan személyiség, aki nem bír országos ismertséggel, valamint erőteljesen kötődik a településhez. (Katona Lajos, Skarica Máté, Róder Imre, Falu Tamás stb.) A felmérésből kiderült az is, hogy az erős személyi kötődésű könyvtárak azok, amelyek nagy hangsúlyt fektetnek az emlékek őrzésére, ápolására.

A tanácskozáson előadást hallottunk *Szalai Gábornétól* Hamvas Béla, a százhalombattai könyvtár névadója munkásságáról. Az ő nevét, műveit mindenki ismeri, de a könyvtár a hagyatékok szellemiségét ápolva igyekszik valóban mélyen, alaposan megismertetni a tevékenységét. Népfőiskola sorozatuk látogatói minden évben oklevelet, valamiféle „bizonyítványt” kapnak a részvételről. Érdekesség egyébként, hogy a könyvtár már eldöntötte az ő nevének fölvetését, amikor megtudták az egyik olvasótól, hogy Hamvas Bélának személyes kötődése van a városhoz: a nehéz, raktárosi éveiben Százhalombattán is dolgozott.

A biatorbágyi Karikó János nevét biztosan nem sokan hallották. A nevét viselő könyvtár a faluházzal összevont intézményben működik, de különleges, hogy csak a könyvtár viseli az ő nevét. *Nánási Lászlóné* és *Nánási László* könyvtárosok irodalmi részletekkel színesített előadásából megtudtuk, hogy Biatorbágy első könyvtáralapítója nemcsak bíró volt, de költő is, köteit forgathattuk is az előadás után.

Szilágyi Márta személyével nemzetközivé vált a konferencia. Az érsekújvári könyvtár vezetője elmondta, hogy ugyan ők Kassák Lajos, a város szülőtte nevét szerették volna fölvenni, de Anton Bernolák is sokat tett a különböző nemzetiségű népek közötti megértésért, ezért az intézmény vállalja a szellemi örökségét.

Mándli Gyula, a váci városi könyvtár igazgatója az ő intézményük névadójáról, Katona Lajosról tartott képekkel illusztrált előadást. A tartalmas előadás mélyreható levéltári, könyvtári kutatásokon alapult, de a régi képek, fotók felkutatása is jelentős erőfeszítést igényelt. Az ő esetében is fontosak és élők a személyi kapcsolatok, szó szerint is, hiszen a leszármazottakkal való kapcsolattartás ma is létezik.

Utolsó előadóként Csuka Zoltánról, a mi könyvtárunk névadójáról beszéltem. Sajnos előfordul, hogy még könyvtártól is kapunk levelet Csuka Zoltán nevére, reméljük, ez csak véletlen „baki” és nem a tájékozottság hiánya. Mi mindenestre mindent megteszünk, hogy ez ne így legyen. Előadásomban elsősorban arra fókuszáltam, hogy könyvtárunk mit tesz a névadó emlékének ápolásáért. Tudni kell, hogy az 1984-ben elhunyt irodalmár a városra hagyta ingatlanjait, könyvtára nagy részét, így ennek gondozása is a mi feladatunk. Ugyancsak erős kötődést jelent a költő özvegyével való kapcsolattartás.

A *Gerber György* által levezetett tanácskozás során a résztvevők képet kaptak arról, kik is ezen könyvtárak névadói, de ennél is fontosabb talán az a következtetés, amit talán levonhatunk: a névadó személyének választása a könyvtár identitástudatát nagy mértékben erősítheti. Úgy gondolom, az intézménynek egyéni vonásokat ad, tevékenységét színesíti a névadó emlékének ápolása, a szellemi örökség továbbvitele. Legyen az a névadó országosan ismert, a kötelező olvasmányok írói között szereplő, vagy csak a településen, vagy szűkebb szakterületén ismert személyiség.

Bazsóné Megyes Klára

Faludy Györgyre emlékezünk*

Elment hát a Nagy Csavargó.

Tudtuk, hogy bekövetkezik egyszer, de elképzelhetetlen volt, milyen lesz majd, amikor fogja magát, és valóban elmegy.

Hiányzik. Máris betölthetetlen az űr, amit maga után hagyott.

Rendkívüli ember volt, s én boldog vagyok, hogy ismerhettem, hogy barátja lehettem.

Gazdag élete utolsó éveit bearanyozta egy szerelem, utolsó cseppig kiitta borát.

Annyi mindent hátrahagyott nekünk, oly sokat tanultunk tőle, mégis mennyi mindent magával vitt! Most aztán tovább beszélgethet József Attilával, játszhat Karinthyval, Kosztolányival...

Tanultuk életszeretét, szép iránti vonzódását, humanista gondolkodását, az ész, az elme

fontosságát, a napfény tisztelét, az illatok imádatát. Megtanultuk tőle, hogy a szerelem kortalan. Pár héttel 96. születésnapja, néhány nappal legújabb könyve bemutatója előtt eltűnt ebből a földi létből, ami a sok szépség mellett rengeteg szenvedést, gyötrelmet is okozott neki, s mely mégis annyira kedves volt számára.

Hiányozni fog, de mindig velünk marad már.

Öt alkalommal volt a Balatonkenesei Könyvtár vendége, ahol tisztelői hosszú sorokban vártak dedikálására, s megilletődve hallgatták szavait.

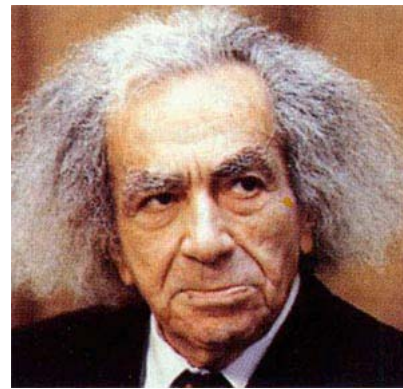
Barátságunk okán családommal együtt gyakran találkoztam vele és feleségével: támaszával, „kis motorjával” Faludy-Kovács Fannyval. Számomra felejthetetlenek együttléteink, átbeszélgetett éjszakáink, közös szilveszterünk, a kirándulások, beszélgetős estek, kölcsönös vendégségek otthonainkban, születésnapjaink ünnepségeinken. Hihetetlenül művelt, intelligens, szikrázó szellemű, humorú, barátságos, kedves és szerény embert – igazi világpolgárt ismertem meg, aki tiltakozott az ellen, hogy a plakáton neve alá kerüljön a „költőfejedelem” titulus.

Faludy György Kossuth-díjas író, költő, műfordító és filozófus, a magyar költészet nagy doyenje élete végéig aktívan dolgozott, írt, előadásokat tartott. A teljes XX. századot átölelő életművet hagyott ránk. Halálával pótolhatatlan veszteség érte a magyar társadalmat, a magyar és nemzetközi irodalmi életet. Köszönöm, hogy barátja lehettem.

Györgydeákné Takács Hajnalka
könyvtárvezető, személyes jó barát,
Balatonkenese

Faludy György:
Utóirat, mely temetésemet illeti (részlet)

XLVI
Ültessetek fejem fölé egy árva
kis szilvafát s mellemre
pázsitot,
de a kék ég szerelméért ne
drága

* Elhangzott Faludy György temetésén, 2006. szeptember 9-én a Fiumei úti temetőben.

márványtömböt vagy gőgös
gránitot:
rendjeleket s dízsírhelyt sohse
kértem,
s bár hóhérekben lengett
életem:
az úgynevezett úri
tisztességhez
mégis túl tiszta volt az én
nevem.

XLVII.

S ne törődjete halotti
torommal,
jó lesz nektek, ha van, dohos
kenyér,
s ha nem nagy munka, írjátok
korommal
vagy kátránnyal egy szürke
vagy fehér
középnagy kőre, amilyen a
réten a lábatok alatt ezer akad:
hogyan úgy ki és mi volt az
életében, ki itt enyészik lenn a föld alatt.

Levél egy kollégához*

Dolgoztál-dolgozol gyermekkönyvtárosként, iskolai könyvtárosként (általános iskolában), igazgatóként városi könyvtárban, most iskolai könyvtárosként egy országos hírű gimnáziumban. Módszertanos, az igazi jó módszertanos voltál, empátiával, akarattal, önbizalommal, újrakezdési vággyal, segítőkészséggel, emelkedettséggel és praktikussággal, gyorsasággal és kiváló munkabírással.

Fiaskós és magad emésztő, de örökké tevékeny, menő manós, tisztelő és tiszteletet kiváltó, megbecsülő és megbecsülést érdemlő, az embereket utcán megállító, programokra invitáló, másokra figyelő, könyvtárosokat egyesületbe összefogó és utazó nagykövet, igazi TOLNAI könyvtáros voltál, az Év Könyvtára ünnepségének reflektorfényében meghatottan, zavartan álló, Bonyhád városa kitüntetését örömmel átvevő, majd érte szinte lelkiismeret-furdalást érző, könyvtárát „elhagyó”, hezitáló, magára utoljára gondoló.

* Antal Máriához, aki a bonyhádi városi könyvtár éléről távozott, hogy mostantól egy gimnázium diákjait csalogassa a könyvtárba.

Tetted és teszed a dolgod a KÖZJÓÉRT, mondom, de ismerlek, idegenek tőled a magasröptű szavak.

S tudok a kudarcokról(egyénekről és közösségeikről), a rossz közérzetről, a kollégák közönyéről, esetenként sértődéséről, az adott pillanatokban szükséges támogatások hiányáról, az éjszakai pályázatírás gyötrelmeiről, a hajnali riasztások kötelezettségeiről, a védett denevérekkel zászlóval vívott harcokról, a döntések előtti görcsökről (a költségvetési megszorítások elviselésére). A felújítások elhúzódságáról, a mesterek (és a „fizetők”) huzavonájáról, a nyomdahiabás címlapokról, a helyi települési önkormányzatok vezetői (Uram bocsá’) könyvtárosai nemtörődömségéről a szakfelügyeletet alkalmával.

S tudok a sikerekről (egyénekről és közösségeikről). A kollégák összefogásáról, csapatmunkájáról, a sok száz ötletéről, amelyek jórészt megvalósultak, az éjszakai pályázatírás eredményeiről, a (felesleges) riasztások utáni megkönnyebbülésről, a denevérek megmentéséről (miközben az olvasók békésen belenyugodtak abba, madarak röpte kíséri böngészésüket). A jó döntésekről, a pályázati sikerekről, a költségvetés kiegészítéséről, a fantasztikus szponzorokról, a felújítások utáni gyönyörködésekről, a saját kiadványok kézbeadásáról, ami büszkeséggel töltött el. A megértő helyi önkormányzati vezetőkről, támogatásukról. A bizalomról, az ígéretetek megtartásáról.

Nem feledhető a kollégák biztatása, Polcz Alaine rekedten is bársonyos hangja az olvasóteremben, a könyvbemutatókra várakozók izgalma, a késő éjszakába nyúló, legendás beszélgetések hangulata, a Nagy Gáspár-os szalonnasütések füstje, a versbe ringatott varázsos pillanatok emléke. A névfelvétel, az ötvenedik születésnap, a Völgységi Könyvfesztivál szinte az egész várost megható és megneveltető, boldogságos ünnepe. A névadó, Solymár Imre hagyatékának méltó megőrzése. A gyermekkönyvtár színpadi lépcsőjén álló gyerek önfeledtsége. Egy-egy kiskönyvtár rendbetételének látványa. Az informatikai fejlesztések lendülete. A vasárnap reggeli torokszorító búcsúzás, amikor csak ketten voltak: a könyvtár és te. A napsugarakat átszűrő tulipánfa ágai alatt ülők hallgatása éppen kollégánk, Gutai István könyvbemutatóján...

Már megint ez a botanikai vita! A fene tudja, lehet, hogy liliomfa...

Elekes Eduárdné

**Képek
a Nemzetközi
Olvasástársaság
(IRA)
21., budapesti
világ-
kongresszusáról
(2006.
augusztus
7–10.)**

*Fent: az ünnepélyes megnyitó közönsége
Középen (balról jobbra):
Berecz András mesemondó,
Kádárné Fiülöp Judit oktatáskutató,
Nagy Attila, a Magyar Olvasástársaság elnöke,
Andreas Schleicher, a PISA vizsgálatok irányítója,
Timothy Shanahan, a Nemzetközi Olvasástársaság elnöke,
amint Sólyom László köztársasági elnök úr
üzenetének felolvasását hallgatják
Lent: Berecz András mesél,
Boross Attila fordít*

A kulturális örökség napjai a BME OMIKK-ban

Szubjektív beszámoló

A BME OMIKK az idén harmadszor csatlakozott rendezvényeivel a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Társadalmi Kapcsolatok Igazgatósága által meghirdetett és koordinált kulturális örökség napjaihoz. Meghirdetett programjainkkal nemcsak olvasóinkat, hanem a szélesebb közönséget is be akartuk csalogatni könyvtárunkba. A rendkívüli szombati nyitva tartás ideje alatt (9-től 20 óráig vártuk a hozzánk betérőket) sokan megnézhatték az épületet, bekapcsolódhattak a programokba, együtt lehettek velünk, könyvtárosokkal.

A részletes beszámoló előtt azonban engedjék meg, hogy röviden ismertessem magát a kezdeményezést.

A kezdeményezés Európában és Magyarországon

„1984-ben Franciaországban *Történelmi műemlékek nyílt napja* címmel egyedülálló kezdeményezés indult útjára azzal a céllal, hogy azok a kiemelkedő, várhatóan széles érdeklődésre számot tartó műemléképületek, amelyek általában zárva vannak a nagyközönség előtt, egy hétvégén nyissák meg kapuikat, és ingyen, lehetőleg szakszerű vezetéssel fogadják a kíváncsi látogatókat. A kezdeményezés rendkívüli sikerén felbuzdulva [...] néhány európai ország (mint Hollandia, Belgium, Luxemburg, Málta, Svédország, valamint az Egyesült Királyság) hamarosan csatlakozott a kezdeményezéshez és megrendezte a *Nyitott kapuk napját*. [...] Mára e rendezvényt a Baltikumtól a Balkánig, Izlandtól az Ibériai-félszigetig negyvennyolc országban ünneplik minden szeptemberben, túllépve az Európai Unió határait is.” (Forrás: <http://www.oroksegnapok.hu>)

1999-ben Magyarország is csatlakozott a kezdeményezéshez, azóta minden év szeptemberében megnyílnak az épületek az érdeklődő közönség előtt, lehetőséget teremtve épített örökségünk megismeréséhez, megbecsüléséhez.

A felkészülési időszak

A rendezvényre a felhívás megjelenésétől kezdtünk készülni. Az első körben nehéz volt eldönteni, kiket szeretnénk becsalogatni a szeptember végi programokra, végül a kezdeményezés fő szervezői arra bízattak, programjainkkal gondoljunk a családokra, az idősebbekre, a XI. kerület lakosaira, s nem utolsó sorban olvasóinkra is. Éppen ezért változatos programot állítottunk össze a kiállítástól a rajzversenyen át az épületvezetésekig.

A nyár elején kezdtünk szponzorokat keresni. Szerencsére sikerült olyan támogatókat találni, akik hajlandók voltak kéréseinket, igényeinket teljesíteni, s láttak fantáziát a kezdeményezésben. Így jöhetett létre rajzversenyünk *Az én házam, az én váram* címmel, ennek díjait és a tárgyi feltételeket (papír, ceruza...) támogatóink biztosították, e sorok írója köszönettel tartozik támogatásukért.

A szóróanyag (plakát, szórólap, e-meghívó) megtervezése, illetve a rendezvény helyszínének biztosítása után az országos, a kerületi és az egyetemi médiában adtunk hírt programunkról, a program koordinátoraival napi kapcsolatban álltunk, tanácsokat, bátorítást kértünk – és kaptunk. Remek fórumnak tartottuk és tartjuk a Katalist nevű levelezőlistát, és sokan jöttek a programokra az iwiw-re elküldött meghívók alapján.

A java azonban még hátra volt. Szeptember 16-án kollégáimmal együtt komoly „csapatépítő” tréningben volt részünk, sok izgalmas és, valljuk be, sokszor izzadságcseppekkel teli percet töltöttünk el azon a szombaton. Köszönöm, hogy kollégáim igazán magukénak érezték a rendezvényt, szívvel-lélekkel vettek részt rajta.

Köszönet illeti a támogatásért a BME OMIKK vezetőit is.

BME OMIKK
KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NAPJAI

2006. szeptember 16.
9-20 óráig

BUDAPESTI MŰSZAKI ÉS GAZDASÁGTUDOMÁNYI EGYETEM
ORSZÁGOS MŰSZAKI ÉS INFORMÁCIÓS KÖZPONT ÉS KÖNYVTÁR

www.omikk.bme.hu
1111 Budapest, Hűvösvölgy út 4/B

KIÁLLÍTÁSOK

RITKASÁGAINK
Kiállítás a BME OMIKK gyűjteményeiből az Aulában. A kiállítás egész nap megtekinthető, 9-20 óráig.

ÉPÜLET-IMPRESSZIÓK
Tárlat a hallgatók munkáiból a Sóhajok Hídján. A tárlat egész nap megtekinthető, 9-20 óráig.

PECZ SAMU KÁPOLNÁJA
Digitális kiállítás a könyvtár épületéről és tervezőjéről. A kiállítás egész nap megtekinthető, 9-20 óráig.

FELFEDZŐK

10.00 ÉS 12.00 - BARANGOLÓ
Títnök és érdekesdégek a könyvtárban és a Központi épületben. Találkozó a Műegyetem főbejáratánál.

11.00 ÉS 13.00 - KÖNYVKÖTŐ ÉS MŰHELY
Régimódi séta a könyvkötészet világába. Találkozó a könyvtár Aulájában (Max. 15 fő)

14.00 - RÖVID SÉTA A KERTBEN
Séta a Pecz Ármin tervezte kertben, fák, bokrok, virágok közt a magyar tudománytörténet nagyjai társaságában.

PROGRAMOK

10.00 – 14.00 „AZ ÉN HÁZAM, AZ ÉN VÁRAM”
Rajzverseny 2-18 évig 4 kategóriában. Versenykiírás a honlapon található, eredményhirdetés 14.45-kor a könyvtár Aulájában.

10.00 – 18.00 JÁTSZÓHÁZ
Várépítés, jenga-torony építése, színezés és aszfaltrajzolás az udvaron. Izgalmas „Sétáló feladatlapok” picinek és kicsiknek és nagyobbaknak.

15.00 – 16.30 GYERMEKTÁNCZHÁZ
A Fodor és a Sütő zenekarokkal.

17.00 – 19.30 KONCERT ÉS TÁNCZHÁZ
A Fodor és a Sütő zenekarokkal. Közreműködik a BME Néptáncdör. Táncot tanít: Galambos Péter és párja.

10.00 – 18.00 ÁRUSOK UTCÁJA
A Könyvtár előtt kézműves portékák, szavonyók, a Fakapocs Kft. tájékaik, sok apró-cseprő dolog várja vásárlóját.

A nagy nap

Szeles, várakozással teli szombat reggel volt. Mindannyian izgatottan jöttünk, attól tartva, kevesen térnek be hozzánk ezen a napon. A konkrét feladatokon túl (pl. hány asztalt hozzunk ki, az árusokat fogadni kell...) attól is tartottunk, nem lesz jó idő. Az eső bármelyik percben várható volt. Estére kiderült, az időjárás is „támogatta” rendezvényünket. A verőfényes, napos délelőttöt nyugodt délután követte, s az eső a rendezvény vége után negyed órával kezdett esni!

S hogy milyen programok zajlottak azon a „hosszú” napon? Íme:

Épületvezetések, barangolók, séták

A hétvége fő célja az épületek megismertetése volt. Éppen ezért a Műegyetem központi épületében (K épület) és a könyvtárban tartottunk vezetést (10 és 12 órakor), lehetőséget biztosítottunk a jelenleg is működő könyvkötő műhelyünk megtekintésére 11 és 13 órakor, s 14 órakor séta indult a Műegyetem híres kertjében.

A Műegyetem központi épületét Hauszmann Alajos tervei alapján 1906 és 1909 között építet-

ték, ugyanebben az időszakban épült fel a mai BME OMIKK könyvtáráépülete. Tervezője Pecz Samu műegyetemi tanár és építész volt. A könyvtár nagyolvasója az építés idején Európa nem szakrális célra használt, de szakrális jellegű épületei közül a legnagyobb téglaboltozattal bírt.

Az örökségnap iismertetés a Műegyetem főbejáratánál kezdődött, majd a könyvtár épületében fejeződött be. Két „idegenvezető” is válaszolt az összesen mintegy nyolcvan-kilencven látogató kérdéseire: a központi épület szépségeit Kiss Zsuzsanna, az Építészettörténelmi Tanszék doktorandusza, a BME OMIKK-ot pedig Liszky Béla igazgatóhelyettes mutatta be.

A vezetéseken kívül kollégáink készségesen megmutatták az érdeklődőknek nagyolvasónkat, a Sóhajok hídját, elmondták, mit szerveztünk arra a napra.

Nagy sikert aratott a könyvkötő műhely sétája, a meghirdetett kettő helyett négy (!) alkalommal kísértünk le csoportokat a kötészetre. Szalay Tibor könyvkötő mesterünk vezetésével sokan most voltak először ilyen műhelyben. A látogatóknak pozitív hatása is volt, a jelenlévő általános iskolai tanárok közül azóta már sokan elhozták diákjaikat könyvtárunkba és a könyvkötő műhelybe.

Egy csoport a kert felfedezésére indult, Szabó Kata és Budaházy Ibolya segítségével az érdeklődők megnézhatték a szobrokat, megcsodálhatták a virágokat, fákat, s megtudhatták, hogy Pecz Ármin volt a Műegyetem híres kertjének tervezője.

Kiállítások

A nap folyamán három kiállítást rendeztünk a látogatóinknak.

Sokan megcsodálták a csak ezen a szombaton látható ősnymtatványainkat, régi, ritka könyveinket. A kiállítást *Régi, ritka könyveink* címmel Emmertné Szerőcsei Dóra rendezte, s az érdeklődőknek szívesen mesélt ritkaságainkról. Köszönet kollégáinknak a könyvek gondos őrzéséért!

A Sóhajok hídján a Rajzi és az Építészettörténelmi Tanszék hallgatóinak az egyetem épületeit ábrázoló munkáiból nyílt „tárlatot” nézhettek meg, melyet szobrászművész kollégánk, Bodó Csaba segítségével Bakó Katalin válogatott. A válogatás címe *Épület-impressziók* volt.

Az aulában Pecz Samu „kápolnája” címmel digitális kiállítás is várta a nézelődőket, melyet Virág György kollégánk állított össze. Az ő munkáját dicséri a rendezvény összes meghívója, szórólapja és plakátja is.

Gyerekprogramok

Napközben sok gyerek vett részt a nekik szóló programokon, a rajzverseny eredményhirdetése, a gyermektáncház, a mese, a játék felejthetetlen pillanatai voltak a napnak. Emellett kipróbálhatták a várépítést, sokan döntögették a jenga-tornyokat, s a ceruzákat is szorgosan dolgoztatták a gyerekek. Sokan oldották meg a “sétáló feladatlapokat”, a megoldásokért könyvjelzőt kaptak.

Az én házam, az én váram rajzverseny zsűritagjai képzőművész kollégáink voltak, napközben ők is lelkesen segítettek a gyerekeknek, akik nagy örömmel vették át a rajzverseny díjait.

További programjaink

Ezen a napon kezdtük a megbocsátás hetét, a rendezvény tanulságairól, érdekességeiről egy másik cikkben Ézsiás Anikó és Molnár Anita számol be.

A délutáni-esti táncház és koncert családi-asra sikeredett, a zenét a Fondor és a Sültü zenekar szolgáltatta. A vállalkozó kedvűek táncolhattak, a gyerekek mesét hallgattak, játszottak. A „mulatságnak” 19 óra után vetettünk véget.

Nyitva volt tájékoztató szolgálatunk, Saxingerné Váradi Anikó állt az érdeklődők rendelkezésére, segített az épület bemutatásában, s rendezvény-bázist biztosított.

A nagyolvasóban Meilinger Eszter várta az olvasókat, az asztaloknál néhány híres egyetemi oktató és hallgató életrajza és képe várta a kíváncsiskodókat.

A sétákban megfáradt résztvevők kipihenheték magukat az udvaron, s az árusok utcáján értékes és kedves, műves és szép tárgyakat vehettek maguknak és családtagjaiknak.

Visszhang

Úgy érezzük, jól sikerült a BME OMIKK-ban tartott kulturális örökség napja. A programok száznál is több látogatót, olvasót vonzottak a könyvtárba, s ez a szélesebb közönség felé való nyitásban, valljuk be, szép eredmény.

Emellett nem elhanyagolható az sem, hogy kollégáink közösen fogadták a látogatókat, együtt izgultunk, hogyan zajlik a rendezvény, s együtt örülhettünk a sikernek is. Fontos számunkra, hogy levonjuk a szervezés és a programalkotás tapasztalatait, hogy a későbbiekben jó szakmai és kulturális programokkal várhassuk a hozzánk betérőket.

2007 szeptemberében szeretnénk újra kinyitni kapuinkat, programjainkra sok szeretettel várjuk önöket is!

Bakó Katalin

Megbocsátás hete a BME OMIKK-ban

Ötletek és tapasztalatok kezdő megbocsátóknak

A kulturális örökség napjai keretében a BME OMIKK 2006. szeptember 16-án indította a megbocsátás hetét. A rendkívüli szombati nyitvatartási napot ideálisnak találtuk szakmai kezdeményezésünk első napjának. Ilyen jellegű akció a BME OMIKK-ban még nem volt. (A '90-es években az OMIKK-nak volt hasonló rendezvénye.)

Célunk azon régi olvasóink elérése volt, akik több éve nem hozták vissza a BME Könyvtárából vagy az OMIKK-ból kiköleszött dokumentumokat, feltehetőleg a dokumentumokat terhelő magas késedelmi díjtól tartva.

A megbocsátás hetét minden olvasónkra kiterjesztettük, feltételként annyit szabtuk, hogy magát a dokumentumot hozzák vissza, s ne hosszabbítsák meg annak kölcsönzési idejét. Olvasóink örömmel fogadták a kezdeményezésünket, sokan éltek az újdonságként beharangozott lehetőséggel.

A megbocsátás hetét komoly felkészülés előzte meg. Első lépésként adatbázisunkból kiszűrtük azon olvasóinkat, akiknél 2003 előtt lejárt a kiköleszött dokumentumok határideje. A kiválasztott olvasók adatlapját a leválogatás során könyvtári integrált rendszerünkben egy külön erre a célra létrehozott tiltóköddel láttuk el, amely megkönnyítette későbbi visszakeresésüket.

A megbocsátás hete előtt három héttel posztáltuk ki az első értesítőket. A korai dátumot az indokolta, hogy az esetlegesen megváltozott címről visszaérkező leveleket időben ki tudjuk küldeni a másik címre is.

A megbocsátás hetét meghirdettük az egyetemi fórumokon, a kerületi és az országos médiában is (pl. MTI), reklámoztuk a könyvtár honlapján. Próbáltuk személyesen is megszólítani olvasóinkat, telefonon, illetve e-mailben is juttattunk el hozzájuk információkat.

Az olvasókat megpróbáltuk visszakeresni adatbázisunkban korábban rögzített telefonszámaik vagy munkahelyi címük alapján, de felkutatásukra igénybe vettük az interneten elérhető online telefonkönyvet is.

A kiküldött levelek tizenegy százaléka minden általunk ismert címről visszajött, ezeket a kölcsönzéseket jelenleg behajthatatlanként tartjuk nyilván (ez a visszavárt könyvek tizenkét százalékát jelenti).

Vidéki olvasóinkra is gondolva felajánlottuk, hogy a dokumentumok postai úton is visszaküldhetők. Az érintettek húsz százaléka élt is ezzel a lehetőséggel. Mód volt arra is, hogy az elveszett könyveket másik példánnyal pótolhassák (eddig huszonhárom mű esetében volt így). Ha nem tudták beszerezni a hiányzó dokumentumokat, pótlási díj fizetése ellenében állományunkból töröljük azokat.

A megbocsátás hete a régi tartozások felszámolása, rendezése szempontjából sikeresen zárult, a visszakért könyvek tizenhét százaléka ismét könyvtárunkban van. Az egyhetesre tervezett akciónk időtartama nem volt elég ahhoz,

hogy minden olvasónk visszajuttassa hozzánk a dokumentumokat. A kezdeményezés után két-három héttel is kapunk vissza (postán és személyesen) dokumentumokat.

Voltak olvasóink, akik nem használt könyveiket nekünk ajándékozták (pontosan tizenötöt).

Érdekességek:

- Egy dokumentumot olyan olvasótól kaptunk vissza, akinek korábban kézbesíthetetlenként visszajött a levele.
- Kiskunhalasra küldtük el a felhívást, és három hét múlva Győrben adták postára a könyveket.

- Volt olyan olvasónk, aki mind a BME könyvtárának, mind az OMIKK-nak tartozott könyvekkel. (A könyveket mindkét helyről a könyvtárak egyesítése előtt kölcsönözte.)

- Az egyik könyvben benne maradt az olvasó kölcsönzőjegye, kölcsönzési bizonylata, és az egyik néhány éve küldött felszólítás is!

- Bár az akciót szeptember 16-án indítottuk és ez a dátum minden levélben fel volt tüntetve, egy héttel hamarabb már kaptunk vissza könyveket.

- Több olvasó azonnal újra beiratkozott a könyvtárba.

- Volt olyan olvasó, aki a könyvtártól két kilométerre lévő postán adta fel az ajánlott küldeményét.

- Több könyv érkezett vissza a meghirdetett határidő utolsó napján gyorsfutárral.

A megbocsátás hete lezárult, de ezzel még nem ért véget a munkánk. Szeretnénk minden olvasót elérni és lehetőségeink szerint minden tartozást felszámolni. Arra törekszünk, hogy a következő év elejére új stratégiát dolgozzunk ki a késedelmes ügyek kezelésére, ezzel is kiküszöbölve, hogy olvasóink hosszú ideig tartozhassanak könyvtárunknak dokumentumokkal.

Ézsias Anikó–Molnár Anita

BME OMIKK olvasószolgálati osztály

Kárpátaljai Magyar Iskolai Könyvtárakért Alapítvány

E lap hasábjain 2000 októbere óta már többször beszámoltunk azokról a kapcsolatokról, melyek könyvtárunk és a megyénkkel szomszédos országok magyar könyvtárosai között alakultak ki. Igyekeztünk arról is tájékoztatni a kollégákat, hogy a könyvtárunk által határon túli kollégák számára szervezett továbbképzéseken, amire a közeljövőben már hetedik alkalommal kerül sor, milyen központi témákat választottunk. Hírt adtunk azokról a továbbképzésekről/kurzusokról is, melyeken mi, nyíregyházi könyvtárosok, illetve más anyaországi szakemberek vettek részt Beregszászon. Különösen megható volt az az élménybeszámoló, amit az egyik kárpátaljai kollégánál vetett papírra a megyebeli iskolai könyvtárosokkal közösen szervezett, Szurdokpüspökibe kihelyezett vidám hangulatú, de sok tanulsággal járó napokról. Kisebb publicitást kapott az a

programsorozatunk, amit A nagy könyv keretében bonyolítottunk: írókkal, költőkkel, színművészekkel jártuk Szatmárt, a Bereget és a Felvidéket.

Az évek során nem csupán könyvtáros és könyvtáros között, hanem az egyes témához különböző szakterületekről meghívott előadók között is nagyon szép, ügytámogató kapcsolat alakult ki. Ezekből szinte természetesen jött a gondolat is, hogy ha már külön-külön mindenki próbálja ereje, tehetsége szerint a határon túli könyvtárosokat, illetve rajtuk keresztül az olvasó határon túli magyarokat segíteni, akkor tegyük ezt együtt. A közös elhatározás, hogy bejegyeztetjük a *Kárpátaljai Magyar Iskolai Könyvtárosokért Alapítványt*, tavaly nyáron érlelődött meg bennünk. Tettük ezt azzal a céllal, hogy a tőlünk telhető módon, keresve más jó szándékú támogatókat is, segítsük a Kárpátalján magyarul vagy magyar nyelven is oktató iskolák könyvtárai magyar nyelvű állományának fejlesztését és az ott dolgozó kollégák továbbképzését.

Ez vezérelt bennünket akkor is, amikor egyik alapító tagunk, *Puky Miklós* biológus (az MTA tudományos munkatársa), Kárpátalján, a nyári továbbképzések alkalmával szervezett kirándulásokon készített fotóit képeslapok formájában is elkészítettük, hogy céljaink megvalósítása érdekében értékesíthessük azokat. A nyomdából egyenesen a repülőtérrre vittük a képeslapok egy részét, hogy Oslóban, az ottani magyar nagykövetség rezidenciáján, az ott élő magyar közösséggel megismertessük terveinket, természetesen azzal a nem titkolt szándékkal is, hogy támogatókat keressünk. Sikertült. Norvégiai bemutatkozásunkat *Kovács Ferencnek*, egy másik alapító tagunknak köszönhetjük. Az Oslói Egyetem médiamérnöke, aki íróként, költőként, grafikusként és műfordítóként ismert, Nyíregyházán született és járt iskolába. Negyedszázada él a norvég fővárosban, s igen magas fokú elkötelezettséggel igyekszik népszerűsíteni a norvég irodalmat Magyarországon, de főként a magyar irodalmat s a művészetek legkülönbözőbb területeinek magyarországi képviselőit Norvégiában.

Kövér Tibor jogász, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetője régi baráti kapcsolat révén került előadóként Beregszászba. Kezdetől fogva erkölcsi és anyagi támogatója a határon túli magyar nyelvű oktatásnak, az ottani könyvtárosok munkájának. Előadásaival, az általa szerve-

zett könyvadományokkal segíti a magyar nyelv és kultúra megőrzését a határ másik oldalán.

Bajnok Lászlóné könyvtáros (Nyíregyházi Főiskola), aki oktatói munkája révén mindannyiunk közül leghamarabb találkozott néhány Nyíregyházán tanuló beregszászi könyvtáros kollégánéval, az indulástól előadóként, valamint könyv- és folyóirat-adományok szervezésével veszi ki részét a közös munkából.

Éva Erzsébet főiskolai tanár, mentálhigiénikus (Nyíregyházi Főiskola) előadásaival, gyakorlati

foglalkozásaival, illetve ezek szervezésével kapcsolódott be a közös munkába. Szervezője és résztvevője volt azoknak az irodalmi programoknak, melyeket A nagy könyv kapcsán indítottunk Szatmárba, a Beregszászra és a Felvidékre.

Itt kell megállnunk egy percre, hogy emlékezzünk *Berki Antal* színművészre, aki időt, pénzt, fáradságot nem kímélve rótt a számunkra ismeretlen minőségű utakat, túrta a többórás, megalázó várakozást a határokon, hogy a magyar költők verseit előadva segítse az irodalom megértését, megszerettetését. Váratlanul, alig hatvanévesen ment el közülünk.

Kalydy Zsuzsanna könyvtárostanárné (Krúdy Gyula Gimnázium), a Scola Téka Iskolai Könyvtárosokért Alapítvány titkára. A Scola Téka alapítvány a megyében élő, arra érdemes iskolai könyvtárosok elismerését tűzte ki célul. A két alapítvány jellegéből adódóan természetes, hogy a megyebeli és a határon túli könyvtárosok közötti szakmai munka szervezése, közös pályázatok beadása területén tud a legtöbbet segíteni.

Vraukóné Lukács Ilona könyvtáros (Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár) a határon túli kollégák beregszászi és évenkénti nyíregyházi továbbképzéseinek szervezője, rendszeres előadója, az alapítvány képviselője.

Az elmúlt hat évben több mint tízezer kötet használt és új könyvet, régi és új folyóiratot, CD-ket, kazettákat juttattunk át a határon. Háti-

zsákban, sporttáskában, gurulós bőröndben került át a legtöbb. A dobozos kiszéréseket háttérörök segítették át. Sok-sok táskát a Nyíregyházi Főiskola oktatói vittek, akik hétvégeken tanítani járnak a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolára. Neveket nem tudnánk mondani, ha vállatnának se, csak keveset. Csak néhányat ismerünk közülük, a többieket ők ismerik meg a barátaik... s így tovább. Mindenkinek hálásak vagyunk a segítségért, az önzetlenségért, s nem kevés esetben a kockázat vállalásáért!

A legtöbb könyv használt állapotban jutott a birtokukba.. A belbecs lehet nagy, de a kulcsin sok esetben kívánnivalót hagyott maga után. Ezért arra az elhatározásra jutottunk, hogy az adományba kapott könyveket átválogatjuk, csak a legértékesebbeket visszük át, a többit ötven- száz forintos áron értékesítjük a könyvtárunk előterében, s az ebből befolyt pénzt új könyvek vásárlására fordítjuk. Nagy hiány van mindenképp. A legnagyobb igény a szótárak, lexikonok iránt mutatkozik. Első célunk, hogy minden kárpátaljai iskolai könyvtár számára megvegyük *A magyar helyesírási szabályzatot*. Eddig negyvenöt darabot sikerült vásárolnunk.

Korábban felhívás jelent meg e lap hasábjain is, hogy szívesen fogadunk könyveket a fenti célra. Akkor az érdi városi könyvtártól kaptunk egy nagyon jelentős tételt. Azóta mások is rendszeresen keresnek meg ilyen céllal.

Komoly támogatónk a *Nagyvilág* című folyóirat szerkesztősége, és a *Petőfi Irodalmi Múzeum* is. A *BBC* londoni *magyar tagozatának* megszűnésekor annak kézikönyvtárát is sikerült megkapnunk, sok nyelvoktatást segítő CD-vel együtt.

Közel félezer kötet ifjúsági könyvet, új kiadásúakat kaptunk a *Coldwell Kiadótól*. Ugyanilyen nagyságrendű volt az az állomány, amit *Bánffy György* színművész adományozott az alapítvány javára. (Ezen adománnyal külön terveink vannak, reméljük, erről is beszámolhatunk egy éven belül.) S a *nyíregyházi Rotary Klub* is kétszázezer forint értékű könyvadománnyal támogatja alapítványunkat.

Hoznak könyveket árusításra iskolák könyvtáraiból, s magánemberek is támogatják az akciót. Az olvasók megszokták, szeretik. Ha valami miatt le kell szedni a könyveket, keresik. Többen beteszik a pénzt a becsületperselybe, elviszik, elolvassák a könyvet, s visszahozzák, lete-

szik az árusítandók közé. Adományozóinknak a támogatást azzal köszönjük meg, hogy a képeslapjainkból küldünk nekik egy lepecsételt példányt.

Ezek árusítása szintén bevételt jelent. Alapítványi tagjaink, ismerőseink, barátaink rendszeresen népszerűsítik ezeket különböző fórumokon, s kitesszük könyvtárunkban is olyan rendezvényeken, amelyekről úgy gondoljuk, odaillő.

A képeslapokból készítettetett tabló több fórumon szerepelt. Áprilisban a Nemzetközi Könyvfesztiválon, augusztusban a Nemzetközi Olvasástársaság budapesti konferenciáján is megjelent; egyik helyen sem haszontalanul. Ezúton is köszönjük a szervezőknek, személy szerint *Nagy Anikónak és Nagy Attilának* a lehetőséget!

Van, ahová nincs lehetőségünk ilyen nagy felszereléssel menni, ott csak elmondjuk, mit csinálunk, bemutatjuk a képeslapokat, és adunk a szórólapjainkból.

Terveink között szerepel saját honlap kialakítása, jótékonyági estek, könyvárverések szervezése is, illetve szórólapok több nyelvre való lefordítása. Ez utóbbi – tapasztaltuk – nemzetközi konferencián elengedhetetlen. S nem elég csak az angol. S nem elég csak azt odaírni, hogy Kárpátalja. A külföldinek, az idegennek tudnia kell, miért magyar, ha ukrán.

Mit várunk a magyar könyvtáros társadalomtól?

– Próbáljanak minél több ismeretet szerezni Kárpátaljáról. Ha tehetik, ne csak olvassanak e gyönyörű vidékről, az ott élő különösen tisztelkű emberekről, hanem menjenek is el oda.

A felújítás alatt álló, egykori Bereg Megyei Törvényszék épületében működik a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és annak könyvtára

Égre mutató sziluett A felújított benei református templom

Nézzenek szét, ismerjék meg a helyszíneket, s biztosan meg is szeretik ezeket.

– A fent olvasottak alapján ismertessék meg minél több emberrel, hogy milyen célokat tűzünk ki magunk elé, s nyerjék meg őket az ügynek. Aki vállalja, hogy az alapítványról szóló szórólapokat az olvasók számára hozzáférhetővé teszi, annak szívesen küldünk, jelentkezzen.

– Selejtezés vagy más ok miatt fölöslegessé vált könyveiket árusítsák ki, s a befolyt összeget fizessék be az alapítvány számlájára:

ERSTE Bank: 11600006-00000000-18609233

Amennyiben az árusítást nem tudják vállalni, de a könyveket szívesen felajánlják, keressék meg az alapítvány képviselőjét:

vraukone@mzsk.nyirbone.hu

Tel.: (42) 598-888 (mh)

Fax.: (42) 404-107

Mobil: (20) 412-8939

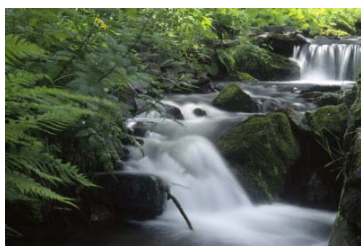
– Ha vállalják könyvtárunkban a képeslapok értékesítését, jelezzék, adunk át bizományba.

– Ha könyvtárunk olyan szakmai konferenciát szervez – megyei, regionális, országos, esetleg nemzetközi szinten –, melyen nem idegen az alapítvány jelenléte, értesítsenek, szívesen elmegyünk személyesen.

– Akiknek olyan nemzetközi kapcsolataik vannak, ahol vélhetően azonosulnak céljainkkal, ismertessék meg azokat velünk is.

Az alapítványunkról szóló rövid ismertetőt a képeslapokkal együtt feltettük a Katalistra is. Reméljük, hogy céljaink, eddigi munkánk ismeretében sokan keresnek majd minket!

Munkánk szükségességét megerősítendő álljon itt egy írás is, amit Kárpátaljáról kaptunk.

Páfrányölelte kárpáti vízésés: Szinevéri Nemzeti Park

Van olyan, a ki bőven adakozik, és annál inkább gazdagodik; és a ki megtartóztatja a járandóságot, de ugyan szűkölködik. A mással jóltevő ember megkövéredik; és a ki mást felüdült, maga is üdüil.”

Példabeszédek 11. 24; 25.

Kedves barátaink!

Volt egy gyönyörű ország Európa közepén, a Kárpátok fenséges hegykoszorújának ölelő karjában. Ezt a földet az Ázsiából érkezett magya-

rok több mint 1100 évvel ezelőtt választották hazájuknak. A magyar nép egyes kutatók szerint finnugor származású, más kutatók a sumér eredetre esküsznek. A magyarokat a II. Szilveszter pápa által ajándékozott koronával megkoronázott első királyuk, István térítette a keresztény hitre, alapította meg a magyar államot. Így lett a magyar európai nép. A magyarok évszázadokon keresztül védték Európa népeit a török és tatár veszedelemtől. A XIX. század végén (1867) államszövetségre léptek Ausztriával, megalakult az Osztrák–Magyar Monarchia, melynek területe több mint 600 000 km² volt. A dualista államszövetségben belül mindkét ország önállóan irányította belső ügyeit. 1914-ben egy szerb diák orvul meggyilkolta Ferenc Ferdinánd osztrák trónörökösét. Ausztria hadat üzent Szerbiának. Szerbia szövetségesei háborúba léptek az osztrák-magyar birodalommal, természetesen Magyarországot is hadba lépett Ausztria oldalán. Megkezdődött az első világháború, mely a monarchia vereségével végződött. Magyarország az Antant hatalmak nyomására kénytelen volt aláírni a történelem legigazságtalanabb békediktátumát, a trianoni békeszerződést, melynek értelmében Magyarországot feldarabolták. Több mint 325 000 km² területének nagy részét a környező államoknak adták oda. Magyarország területe kevesebb, mint 93 000 km² lett, lakossága egyharmadára csökkent. A legnagyobb baj azonban az volt, hogy sokmillió magyar egyik napról a másikra idegen országban találta magát, ahol a legkíméletlenebb bánásmód várt rájuk a többségi nemzetek részéről. A csodálatos, erős és hatalmas Magyarországból egy megcsonkított kis állam lett, amely saját magával határos határainak teljes hosszában.

Különösen keserves sorsra jutott a Kárpátalja néven ismert földrajzi terület magyar lakossága. Még élnek emberek, akik az Osztrák–Magyar Monarchiában születtek, majd cseh-szlovák állampolgárok lettek. 1938-ban visszakapta Magyarország a területet, ismét magyar állampolgárok az ottani magyarok. A második világháború után a Szovjetunióhoz csatolták, ami szovjet állampolgárságot jelentett. Ukrajna függetlenné válása után a szovjet állampolgárságot ukránra kellett váltani. Tehát ki sem mozdult lakóhelyéről, mégis négy ország állampolgára volt.

Ön megvette már könyvtárának az ETO új kiadását?

Kapható a Könyvtári Intézetnél.

Levélcím: Budapest 1827,

Budavári Palota F-épület

E-mail: oktat@oszk.hu

Telefonszám: 2243-819

Utoljára 1990-ben középkiadással

jelent meg az ETO, a mostani

kiadás a UDC Consortium által

gondozott ETO-adatbázis

honosított rekordjaiból készült.

Siessen, ne késse le!

A szovjet hatalom éveiben a vasfüggönnyel elzárva, az anyaország vérkeringésétől oly szorosan elkötve élt a kárpátaljai magyarság, hogy már nem is fájt a nemzettestnek. A kárpátaljai magyarok szívós és kitartó küzdelem árán megőrizték magyarságukat. Ezt teszik jelenleg is mint ukrán állampolgárok. Megalakították saját érdekvédelmi szervezetüket, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetséget, valamint a kárpátaljai magyar oktatás segítésére létrehozott Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetséget. Ez utóbbi szervezet sok egyéb mellett létrehozott egy magyar nyelvű felsőoktatási intézményt, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolát, kiépítette a magyar iskolák informatikai oktatását, technikai eszközökkel szerelte fel az iskolákat. Mindezt főleg magyarországi támogatók és közalapítványok, valamint a magyar kormány segítségével. A támogatások azonban oly mértékben csökkentek, hogy a jól kiépített, kitűnően működő rendszert az összeomlás fenyegeti. Pedig most terveztük az iskolai könyvtárak magyar nyelvű könyvekkel való feltöltését. Ezt szintén külföldi segítők révén tudjuk csak megvalósítani.

Magyarországi barátaink létrehozták a Kárpátaljai Magyar Iskolai Könyvtárakért Alapítványt. Csak ennek az alapítványnak a segítségével valósítható meg a kárpátaljai magyar iskolai könyvtárak állományának folyamatos növelése,

frissítése újabb kiadványokkal, ellátása magyar nyelvű folyóiratokkal, szaklapokkal, időszaki kiadványokkal. Ez nem kis feladat, mivel Kárpátalján mintegy száz magyar oktatási intézmény van, amelyekben könyvtár is működik. A tankönyveket az ukrán állam térítésmentesen biztosítja a tanulóknak oly módon, hogy az iskolai könyvtárak megkapják a tankönyveket, ahonnan a tanulók kikölcsönzik egy tanévre. Sajnálatos viszont, hogy a tankönyveken kívül semmi más oktatási segédanyag nem jelenik meg magyar nyelven, így a magyar iskolák tanulói lépéshátrányba kerülnek az ukrán iskolák tanulóival szemben. Ezt a hiányosságot próbálja kiküszöbölni a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség keretein belül működő Tankönyv- és Taneszköztanács saját kiadású munkafüzeteivel és egyéb didaktikai segédanyagokkal. Anyagi lehetőségek hiányában azonban ez a tevékenység csak igen szerény keretek között valósulhat meg. Ezért keresünk meg minden olyan barátunkat, akitől segítséget remélünk ennek az igen nehéz problémának a megoldására. Aki nem tapasztalta, nem tudhatja: kérni sokkal nehezebb, mint adni. Szégyenkezniük kellene, de szégyenkezzenek azok, akik ilyen helyzetbe taszítottak bennünket. „Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek” Szíves segítségüket előre is köszönjük.

V. Lukács Ilona

Tudóssorsok – tudósportrék II.

Szigeti György (1905–1978)

A magyar tudomány és technika nagyjai sorozatunk legújabb kiadványa Szigeti Györgyöt, a hazai és a nemzetközi műszaki tudomány elismert egyéniségét mutatja be.

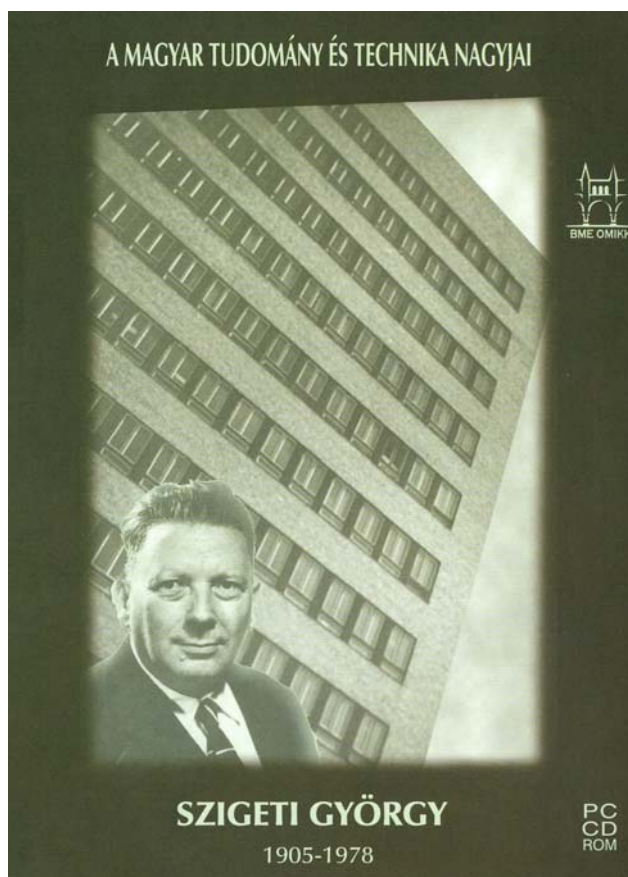
A jelentős személyiségeket az jellemzi, hogy maradandót tudnak alkotni, amit az utókor is elismer és értékkel. Rendelkeznek az előrelátás ritka képességével, felismerik a kor kihívásait, és kellő képzelőerővel, stratégiai érzékkel megtervezik, majd megfelelő taktikai érzékkel s nem kevés állhatatossággal végrehajtják a szükséges lépéseket.

E szavak érvényesek talán leginkább Szigeti György életpályájára, aki az elektrolumineszcens fényforrások, valamint a félvezetők kutatása terén ért el kimagasló eredményeket. Nevéhez fűződik a Műszaki Fizikai Kutató Intézet megalapítása 1958-ban, melynek 1974-es nyugalomba vonulásáig igazgatója volt. Tudományos és tudományszervezői munkásságát kitüntetések, hazai és külföldi tisztségek elnyerése fémjelzik.

A kiadvány gazdag dokumentum- és képanyagot tartalmaz életéről és munkásságáról, válogatást személyes irataiból, levéltárakban és egyéb közgyűjteményekben gyűjtött anyagokból.

A lemezen központi szerepet tölt be a róla készített, a korabeli társadalmi eseményekbe ágyazott, személyes momentumokkal gazdagon átszótt portré, amelyben legfontosabb szakmai eredményeinek elemzésére is bőségesen sor kerül.

Helyet kap emellett egy tudományos munkásságát elemző fejezet, amely a kezdetektől mutatja be kutatási területeit, gyakorlati kutatásait kéziratain keresztül, pályafutását méltató írásokat, valamint munkájának színtereit. Külön tanulmány méltatja tudományszervezői tevékenységét, a tudományos együttműködés terén elért eredményeit. Jelentős helyet kapnak az utókor hálás elismerését jelző egyéb momentumok – visszaemlékezések, emlékünnepek, emléke-

lyek, a nevét viselő iskola anyagai. Megismerkedhetünk – ugyancsak külön fejezet keretében – a születésének századik évfordulója alkalmából rendezett emlékkonferencia anyagaival is. A rendkívül olvasmányos, s emellett a szakmai elvárásoknak is maradéktalanul megfelelő tanulmányokat igényes bibliográfia, valamint szabadalmainak jegyzéke egészíti ki.

Kéziratait és tanulmányainak egy részét szavasan visszakereshető formában digitalizált dokumentumként tesszük közzé, s így a CD-n található keresőrendszer segíti a tudományos elmélyülésre vágyókat is. A céltudatos böngészés megkönnyítése érdekében bőséges kronológia, valamint indexek állnak az olvasó rendelkezésére. A multimédiás kiadvány HTML-ben szerkesztett dokumentumokból készült, hipertext csatolókkal, amelyek böngészőprogrammal olvashatók, nézhetőek és hallgathatók.

Végezetül álljon itt a CD mottójául is választott idézet, mintegy Szigeti György hitvallásaként:

„Az, aki ha tudja is, hogy valamit hogyan kell csinálni, a kérdést így teszi föl: miért? Ám nem csupán kérdez, hanem a feleletet is keresi.”

A CD felelős kiadója Fonyó Istvánné, a BME OMIKK főigazgatója, sorozatszerkesztője Stubnya György főigazgató-helyettes, főszerkesztője Gyulai József, felelős szerkesztője Árvayné Kucsera Judit, technikai szerkesztője Tóth Imre, a videó-anyagokat Huszár János készítette. A tanulmányokat az anyagtudományhoz, az MFA-hoz és a BME-hez kötődő kutatók és oktatók (Bartha László, Füstöss László, Gergely György, Gyulai József, Herman Ákos, Mojzes Imre) írták. A szakmai igényességet a két szaklektor, Bartha László és Szigeti János neve szavatolja.

Árvayné Kucsera Judit
(BME OMIKK)
tudománytörténeti csoport

„Mint kincset őrzöm”

Levelezős játékok, sorozatok

A zalaegerszegi József Attila Városi Könyvtár 1988-ban indította útjára a „Mint kincset őrzöm...” című sorozatát, melynek 2005-ben már a tizenharmadik kötete jelent meg.

„Mint kincset őrzöm”

Levelezős játékok és sorozatok
XIII.

E módszertani kiadvány – az általuk 2002-ben, illetve 2003-ban meghirdetett – három levelezős játék felhívásait, feladatlapjait és megoldásait teszi közzé.

A *Hős állatok – állathősök* című első fejezet a mai magyar állatos mesékből, történetekből várja levelezős játékra a vállalkozó kedvű 3–4. osztályos csapatokat. A gyerekek által ismert népszerű alkotók műveinek – Bálint Ágnes: *Frakk, a macskák réme?*; Kányádi Sándor: *A világlátott egérke*; Gera Pál állattörténetei... – el-

olvasása szükséges ahhoz, hogy a feladatokra válaszolni tudjanak a tanulók. A kérdések változatosak, sokszínűek, a könyvtárhasználat gyakorlását is jól szolgálják.

A második fejezet „Az ígéret ideje” – *Kuruc világ – labanc világ* címmel történelmi sorozat megismerésére invitálja a 6–7. osztályos csapatokat.

A *megújulások kora* című részben a hagyományos feladatok mellett manuális munkára is biztatják a gyerekeket: rongybabát kell készíteni, s a kor divatjának megfelelő öltözéssel kell felöltöztetni. A sok érdekes feladat sorát színesíti *A kétfejű sas* címmel a CD-ROM-ban való keresés játékos gyakoroltatása.

Az ezt követő kérdésekre a válaszokat Hollos-Korvin Lajos *A Vöröstorony kincse* című regényének elolvasása után adhatják meg a gyerekek. Érdekes feladattal zárul ez a fejezet: a gyerekeknek olyan újságot kell készíteniük, mely az ifjúságot tájékoztatja a Rákóczi szabadságharcról, annak eseményeiről, híres személyeiről...

A záró fejezet a *Tündérbárta mesetájon* címet viseli, és a mai magyar mesék kapcsán várja levelezős játékra a vállalkozó kedvű 3–4. osztályos csapatokat. Fésűs Éva, Kányádi Sándor, Petrohay Margit, Tordon Ákos, Csukás István, Janikovszky Éva és Lázár Ervin meséire épülnek a vidám, szórakoztató, játékos feladványok. Végezetül az említett szerzők meséin alapuló vetélkedő anyaga zárja a kiadványt.

A színvonalas módszertani kiadványt haszonnal forgathatják a gyermekkönyvtárosok, a könyvtárostanárok és a pedagógusok is. Kipróbálhatják saját gyerekközösségükkel a játékokat, valamint remek ötleteket találhatnak hasonló jellegű versenyek rendezéséhez.

Horváth Anikó, Jagasi csné Bogatia Móri cz: *Levelezős játékok, sorozatok.* – Zalaegerszeg: József Attila Városi Könyvtár, 2005. – 148. p. (Mint kincset őrzöm 13.)

Megrendelhető:

József Attila Városi Könyvtár,
8900 Zalaegerszeg, Landorhegyi u. 21. Pf. 47
Ára: 1000 Ft

Bihari Albertné
igazgatóhelyettes
Móricz Zsigmond Megyei és Városi
Könyvtár

A HELYISMERETI MUNKA AKTUÁLIS KÉRDÉSEI

címmel kétnapos szakmai tanácskozást rendez a jászberényi Városi Könyvtár és Információs Központban az MKE Helyismereti Könyvtárosok Egyesülete 2006. november 10–11-én.

Program

November 10. 14 órától

Skaliczki Judit (főosztályvezető-helyettes, OKM):

Stratégia, minőségbiztosítás, helyismeret.

Bartos Éva (igazgató, Könyvtári Intézet): A helyismereti munkát végző könyvtárosok képzésének helyzete, a fejlesztés feladatai.

Gáncsné Nagy Erzsébet (igazgatóhelyettes, Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár): A helyismereti munka kérdőíves mérésének lehetőségei

Fórum:

Helyismereti munka a jászberényi könyvtárban

November 11. 9.00 órától

Vincze Andrea – Kármán László: A JaDox elektronikus könyvtári rendszer használatának lehetőségei

Takáts Béla (igazgatóhelyettes, Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár): Aprónyomtatványok teljes szöveges keresésének megvalósítása könnyen, gyorsan

Sándor Tibor (osztályvezető, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár - Budapest Gyűjtemény): Aprónyomtatványok és fényképek digitalizálásának gyakorlata a Budapest Gyűjteményben.

A tanácskozás részvételi díja 1000 Ft, + a szállás, a rendelt étkezés költségei.

A jelentkezési lap és a program letölthető a szervezet honlapjáról:

<http://www.vmmk.hu/hksz/index.html>

További információ:

Szabó Jánosné (mزابone@freemail.hu, 57/505-400), Takáts Béla (tbela@vfmk.hu).

Őszi szakmai nap

2006. november 30., 10-től 14 óráig

Kapcsolódási pontok – az iskolai könyvtár a közoktatásban és a könyvtári rendszerben

konferencia

Jubileumi emlékülés

2006. november 30., 14⁰⁰ - 17⁰⁰ óra

Helyszín: OPKM – Díszterem

1089 Budapest, Könyves Kálmán krt. 40.

Együttműködő partnerünk: az OPKM

Az egyesület tagjainak, meghívott vendégeinknek, a jubileumi díjazottaknak a részvétel a programokon ingyenes. Más résztvevőknek a regisztrációs díj 3000 Ft, amit helyben lehet befizetni – a számlát is a regisztrációnál tudjuk biztosítani.

Kérjük, hogy részvételi szándékát jelezze a kzseli@freemail.hu címen Zseli Klárának!

<http://www.ktep.hu>, ktep@chello.hu

A Pest Megyei Könyvtár, a Publika Magyar Könyvtári Kör, a Könyvtári Intézet

INFORMÁCIÓ – HOZZÁFÉRÉS – ESÉLYTEREMTÉS e-Könyvtári szolgáltatások lehetőségei a társadalmi befogadás támogatásában

címmel konferenciát rendez Szentendrén

A konferencia célja:

- Áttekinteni a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok helyzetét a könyvtári szolgáltatások elérhetősége és felhasználása szempontjából,
- Tájékozódni a hazai és nemzetközi felzárkóztatási programokról és kapcsolódásairól a hazai könyvtárügyhöz.
- Megvitatni a szakmai érdekvédelem néhány kérdését, problémáit és megoldási lehetőségeit.

Időpontja: 2006. november 22.

Helye: Szentendre. Pest Megyei Könyvtár

Gyakorlati tudnivalók

A konferencia regisztrációs díja 2000 Ft, amelyet számla ellenében a helyszínen kell fizetni. Részvételi szándékot előzetesen a bic9359@freemail.hu címen lehet bejelenteni

A Kovács Máté Alapítvány,
a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára
és a hajdúszoboszlói Kovács Máté Városi Művelődési Központ
és Könyvtár
szeretettel meghívja Önt a

**Kovács Máté születésének századik évfordulója
alkalmából rendezendő konferenciára**

Hajdúszoboszló, 2006. november 10-11.
Kovács Máté Városi Művelődési Központ és Könyvtár
(4200 Hajdúszoboszló, Szilfákalja u. 2.)

A konferencia megrendezését
a NKA Könyvtári Szakkollégiuma támogatja

A Kovács Máté Alapítvány kuratóriumának döntése szerint a konferencián
részt vevő informatikus könyvtár szakos hallgatók utazási költsége
– a korábban meghirdetett pályázatnak megfelelően – támogatható

Azerbajdzsán fotókon

Azerbajdzsánt bemutató fotókiállítás látható november 15-étől az Országos Idegennyelvű Könyvtárban. Helyszín: Budapest V. ker., Molnár u. 11. Bővebb információ: www.oik.hu

Pesti napok 1956. október 24–november 1.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban 2006. november 18-áig láthatók Rapaich Richard fényképei, rajzai. Helyszín: Budapest VIII. kerület, Reviczky u. 1. Kisgaléria. A kiállítás megtekinthető a könyvtár nyitvatartási idejében.

Eseménynaptár 2006–2007

Dátum	Hely	Rendezvény	Rendező intézmény	Információ
XI. 3.	Bp., OSZK	A Magyar Olvasástársaság közgyűlése	Magyar Olvasástársaság	Nagy Attila attila@oszk.hu
XI. 10.	Bp., OSZK	Consortium of European Research Libraries éves konf.	CERL	Kiss Barbara barbara@oszk.hu
XI. 10–11.	Jászberény, városi kv.	A helyismereti munka aktuális kérdései	MKE Helyism. K. Szervezete	Takács Béla tbela@vmfk.hu
XI. 10–11.	Hajdúszoboszló	Kovács Máté-konferencia	Kovács Máté Alapítvány, DENK, Kovács Máté Műv. Közp. és Könyvtár	Hangodi Ágnes hangodi@oszk.hu
XI. 22.	Szentendre	Információ – hozzáférés – esélyteremtés	Pest Megyei Könyvtár Publika MKK, Könyvtári Intézet	publika@oszk.hu
XI. 30.	Bp., OPKM	A KTE emlékülése	Könyvtárostánárok Egyesülete	Bondor Erika bondor@bercsenyi.hu
2007 februárja	Bp.	„Szomszédolás” a Képzőművészeti Egyetem Könyvtárában és az OPKM-ben	Egyházi Könyvtárak Egyesülete	Ásványi Ilona ilona@osb.hu
2007 márciusa	Bp.	EKE szakmai továbbképzése	Egyházi Könyvtárak Egyesülete	Ásványi Ilona
2007 májusa	Bp.	„Szomszédolás” az Országgyűlési Könyvtárban és az MTA Könyvtárában	Egyházi Könyvtárak Egyesülete	Ásványi Ilona
2007. VI. 25–27.	Szombathely	Az EKE éves konferenciája	Egyházi Könyvtárak Egyesülete	Ásványi Ilona

IKSZ – hírek, események

Az Informatikai és Könyvtári Szövetség 2006. szeptember 13-án, szerdán tartott ülést, az összefogás-projekt utolsó, egyeztető megbeszélése volt a fő napirendi pont.

Az elnökség határozatot hozott az összefogás-projekt promóciós anyagairól: az országos rádiós és tévés reklámlehetőség társadalmi célú hirdetésként való kihasználását és minél több ajándék reklámanyag gyártását javasolta és fogadta el.

Az elnökség döntött az Informatikai és Könyvtári Szövetség által első alkalommal átadásra kerülő, „A KÖNYVTÁRÜGYÉRT” díj odaítéléséről. A Könyvtári Levelező/lap nagyobb példányszámban és tematikus számmal jelentkezik majd decemberben, bemutatva az összefogás 2006. évi eseményeit.